

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

Кафедра інформаційної політики

*Методичні рекомендації
для самостійної роботи з теми:*

**”Правове забезпечення інформаційної сфери в
Україні та закордоном”**

*Укладачі: Чукут С.А.,
Скребець Р.Г.*

Київ НАДУ 2007

ВСТУП

Мета розділу:

розкрити сутність та основні аспекти правового середовища діяльності засобів масової інформації зарубіжних країн, проаналізувати такі його основні напрями: доступ до інформації та його структурних аспектах, регулювання концентрації засобів масової інформації, законодавство про дифамацію, проблеми правового регулювання Інтернет, розкрити основні аспекти законодавства України в інформаційній сфері, проаналізувати закони України щодо регулювання різних аспектів інформаційної діяльності, акцентувати увагу на проблемах та перспективах правового регулювання інформаційної сфери в Україні.

Після вивчення розділу слухачі повинні:

- оволодіти знаннями щодо сутності та основних аспектів правового середовища діяльності засобів масової інформації;
- здобути вміння аналізувати основні напрями правового регулювання інформаційної сфери зарубіжних країн;
- орієнтуватися в різноманітних проблемах правового регулювання Інтернет.
- здобути вміння орієнтуватися в законах України в інформаційній сфері;
- вміти визначати основні проблеми правового регулювання інформаційної сфери України та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- застосовувати знання законодавства України в інформаційній сфері у своїй професійній діяльності.

Зміст:

1. Правове середовище діяльності засобів масової інформації
2. Доступ до інформації (документам) та його структурні аспекти
3. Регулювання концентрації засобів масової інформації
4. Законодавство про дифамацію
5. Основні правові проблеми регулювання Інтернету
6. Основи законодавства України в інформаційній сфері

Питання для самоконтролю:

1. Які основні складові сприятливого правового середовища засобів масової інформації?
2. Якими мають бути передумови для забезпечення належного доступу до інформації органів державної влади?
3. Які є винятки щодо доступу до інформації та чим вони обумовлюються?
4. Які існують загально світові тенденції щодо правового регулювання інформаційної сфери?
5. В чому полягає особливість регулювання концентрації засобів масової інформації і чим це викликано?
6. Наскільки актуальним є питання дифамації? Чи потрібно більш прискіпливо ставитися до втручання в особисте життя державних службовців засобів масової інформації і де є межа цього втручання?
7. Які найбільш масові проблеми пов'язані з правовим регулюванням Інтернет?
8. Чим це обумовлено? Наскільки актуальними є ці проблеми для України?

СПРИЯТЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ВІЛЬНИХ І НЕЗАЛЕЖНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ *

Сучасні зарубіжні дослідники, зокрема М.Прайс та П.Круг, виділяють **чотири основні аспекти правового середовища**, в якому діють засоби масової інформації та завдяки якому законодавство або сприяє, або перешкоджає їх незалежності й ефективності:

- 1) збір інформації;
- 2) регулювання змісту;
- 3) нейтральне стосовно змісту регулювання, яке водночас здатне впливати на зміст побічно;
- 4) захист журналістів у процесі їхньої професійної діяльності, у тому числі захист від фізичного нападу.

Збір інформації - основна функція преси в демократичному суспільстві - є головною передумовою ефективної роботи засобів масової інформації. До законів про інформацію відносяться закони, що визнають і гарантують суспільний доступ до урядової інформації й інститутів; винятки тут складають випадки, котрі відносяться до сфери національної безпеки, захисту таємниці особистого життя, запобіганню злочинів і деякі інші випадки. До питання ефективності також мають відношення закони, що стосуються ліцензування й акредитації журналістів.

Інша низка законів, що відноситься до **регулювання змісту** (тут мається на увазі втручання з боку державних органів) чи “законними” засобами (тобто на підставі законодавчих актів та норм, створених судовими органами), чи “поза - законними” засобами (урядовими актами, не заснованими на законодавчих або судових нормах, що мають пряме відношення до регулювання змісту). Ці закони, спрямовані на забезпечення відповідних державних, суспільних і приватних інтересів, діють шляхом здійснення різноманітної попередньої цензури, створення обмежень для доступу на ринок інформації, а також режимів наступного покарання за явні порушення свобод журналістів. Коло таких проблем, що мають відношення до змісту, й їхні методи дозволу є найкращим свідченням наявності в суспільстві сприятливого середовища для засобів масової інформації.

У третю категорію входять закони, що не відносяться безпосередньо до редакційного змісту (тобто зовні **нейтральні стосовно змісту**), але мають побічний вплив і тому створюють небезпеку зовнішнього маніпулювання при їхньому застосуванні; або ж закони, призначені захистити засоби масової інформації від тиску ззовні.

Нарешті, розглянемо питання про **захист журналістів у ході їхньої професійної діяльності**. Тут виділяється два моменти. По-перше, гарантія зайнятості журналістів; при розгляді цієї проблеми слід звернути увагу на так звану “внутрішню свободу преси” або на відносини між журналістами і власниками

* Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика. Навч. посіб. – К.: В-во «Знання», 2006. – С.259-262

засобів масової інформації. По-друге, це питання фізичної безпеки: журналістам часто приходится зіштовхуватися з погрозами і піддаватися фізичному переслідуванню, з боку або органів державної влади, або приватних осіб; ступінь захисту журналістів з боку даної правової системи є ключовим компонентом сприятливого середовища.

До вище зазначеного в цілому можна віднести декілька моментів.

По-перше, визнання факту, що регулювання змісту правовими засобами здійснюється як загальноприйнятими законами (законами, які застосовуються до всіх осіб у межах юрисдикції даних правових систем і не мають прямого відношення до засобів масової інформації), так і спеціальними законами, які мають відношення до цих засобів. Цей аспект має важливе значення при вирішенні питання про конституційність конкретних урядових актів. Справа в тому, що виходячи з зовнішніх ознак набагато складніше заперечити конституційність (у плані свободи преси) того або іншого загальноприйнятого закону, ніж спеціального закону про засоби масової інформації. Цю розбіжність докладно висвітливо нижче. Загальноприйняті закони являють собою саме ті аспекти, у яких діяльність засобів масової інформації перетинається з основною правовою системою. Що стосується спеціальних законів про засоби масової інформації, то тут виділяються дві їхні категорії:

- “закони про засоби масової інформації” або “закони про пресу”, що у багатьох країнах є основними у відношенні регулювання засобів масової інформації;
- законодавчі акти, що відносяться до більш конкретних, вузьких тем, як-то регулювання мовлення або права й обов'язки журналістів.

По-друге, слід зазначити, що хоча ми розглядаємо в основному державні акти, у правовому середовищі, в якому діють засоби масової інформації, значну роль відіграє і приватний сектор. Наприклад, одним з важливих моментів збору інформації є обсяг доступу до інформації про приватні підприємства й осіб. Що стосується прямого впливу на зміст, то у всіх правових системах приватні підприємства і фізичні особи можуть подавати позови з вимогою порушити судову справу у випадку порушення їхніх прав з боку засобів масової інформації. Що ж стосується непрямого впливу, то тут значну вагу, особливо у випадку приватного володіння засобами масової інформації, мають не лише державні структури, але й приватні особи і компанії.

Нарешті, розгляд “правових норм” носить більш ширший характер. Сюди відносяться не тільки законодавчі акти, але і нормативні адміністративні акти, з огляду на потенційно застосовані конституційні і міжнародні норми тощо.

ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ОНЛАЙН

ЮНЕСКО опублікувало порівняльний огляд законів про свободу інформації [freedom of information laws, FOI], що аналізує міжнародні стандарти і тенденції. У дослідженні Freedom on Information: A Comparative Legal Survey (Свобода інформації порівняльний правовий огляд) аналізується відповідне законодавство 10 країн: Болгарії, Індії, Японії, Мексики, Пакистану, ПАР, Швеції, Таїланду, Великобританії і США, а також двох міжнародних організацій: ПРООН і Світового Банку. Відзначаючи, що право на свободу інформації, яке розуміється повсюдно як право на доступ до інформації в розпорядженні державних органів, сьогодні уже визнається одним з фундаментальних прав людини, доповідь аналізує глобальну тенденцію до законодавчого регулювання цього права. Відповідно до дослідження, кількість законів про волю інформації подвоїлося за останні 10 років, асти завдяки появі Інтернету.

У дослідженні ЮНЕСКО підкреслюється, що *ефективні закони повинні враховувати наступних 9 принципів:*

1. Максимальне розкриття інформації [Maximum disclosure]: жоден орган державної влади не повинний бути урятований від обов'язку надавати відкритий доступ до інформації в його розпорядженні. Більш того, громадянин, що вимагає такий доступ, не повинний бути зобов'язаним обґрунтовувати свій інтерес до запитуваної інформації. Навпаки, презумпція відкритості зобов'язує державний орган представити доказу того, що та або інша інформація не може бути відкритою на законних підставах.

2. Обов'язок публікувати [Obligation to publish]: органам державної влади варто активно публікувати і поширювати ключову інформацію, навіть якщо відсутні відповідні запити з боку громадян або бізнесу.

3. Просування культури відкритого державного врядування [Promotion of open government]: успіх законів про свободу інформації часто залежить від того, наскільки успішно відбувається зламування традиційної культури таємності , що панує в усіх без винятку державних органах. Необхідно проводити спеціальну перепідготовку чиновників і вводити такі інститути як омбудсмен з питань доступу до інформації.

4. Обмежена кількість виключень [Limited scope of exceptions]: виключення повинні формулюватися дуже чітко й улаштовуватися ясними визначеннями суспільної шкоди й інтересів суспільства. Обґрунтування виключень повинні утримуватися в самому законі, відповідати нормам демократичного суспільства і цілям захисту державної і суспільної безпеки, приватності від реальних погроз.

5. Наявність процедур, що полегшують доступ до інформації [processes to facilitate access]: запити на одержання інформації повинні оброблятися швидко і справедливо. Варто передбачати незалежний розгляд скарг на відмовлення в одержанні доступу. Крім того, доцільне введення спеціальної посади (або

підрозділу) чиновника, відповідального за виконання норм закону про свободу інформації.

6. Вартість здійснення права на інформацію: надмірна вартість одержання інформації не повинна відштовхувати громадян від подачі інформаційних запитів. Більш доцільним є централізоване встановлення розмірів відповідної плати.

7. Відкритість роботи державних установ [Open meetings]: засідання, обговорення і т.п. повинні бути відкритими для громадськості.

8. Принцип відкритості повинний превалювати [Disclosure takes precedence]: закони, що не відповідають принципіві максимального розкриття інформації, повинні змінюватися або скасовуватися. Там, де потенційні конфлікти неможливо дозволити шляхом інтерпретації (тлумачення), норми закону про волю інформації повинні превалювати над нормами законів, які обмежують доступ до інформації.

9. Забезпечення захисту чиновників, що розкривають інформацію про зловживання владою [Protection for whistleblowers]: закон про свободу інформації має гарантувати захист чиновників і інших осіб від правових, адміністративних і т.п. санкцій за розкриття інформації про зловживання владою, інших порушеннях закону владними органами.

РЕКОМЕНДАЦІЯ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ДОСТУП ДО ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ

*(прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 21 лютого 2002 р.
на 784-ом засіданні заступників міністрів)*

Комітет Міністрів, відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи, Думаючи, що задача Ради Європи полягає в посиленні єдності його членів, особливо з метою зміцнення і реалізації ідеалів і принципів, що є їхньою загальною спадщиною;

Приймаючи в увагу, зокрема, статтю 19 Загальної декларації прав людини; статті 6, 8 і 10 Європейської конвенції про захист прав людини й основних воль; Конвенцію ООН про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступі до правосуддя з питань, що стосується навколишнього середовища (прийняту в датському Оргусе 25 червня 1998 р.); Конвенцію про захист особистості в зв'язку з автоматичною обробкою персональних даних від 28 січня 1981 р. (ЕТ № 108); Декларацію про волю самовираження й інформації, прийняту 29 квітня 1982 р.; а також Рекомендацію № (81) 19 про доступ до інформації, що знаходиться в розпорядженні державних органів; Рекомендацію № (91) 10 про передачу третім особам персональних даних, що знаходяться в розпорядженні державних органів; Рекомендацію № (97) 18 про захист персональних даних, що збираються й оброблюються у статистичних цілях; і Рекомендацію № (2000) 13 про європейську політику у відношенні доступу до архівів;

Підкреслюючи значення, яке у плюралістичному і демократичному суспільстві має прозорість діяльності державних органів і доступність інформації з питань, що представляють суспільний інтерес;

Вважаючи, що забезпечення широкого доступу до офіційних документів на принципах рівності і відповідно до чітких правил:

- дозволяє людям одержувати адекватне представлення і формувати критичні судження про стан суспільства, у якому вони проживають, і органах влади, що ними керують, сприяючи тим самим залученню обізнаної громадськості в справи, що представляють загальний інтерес;

- зміцнює дієвість і ефективність функціонування органів влади і допомагає підтримувати їхню єдність, протидіючи небезпеки корупції;

- сприяє твердженню легітимності адміністративної влади як суспільних органів і зміцненню довіри до них з боку населення;

Думаючи тому, що державам-учасникам слід прикласти серйозні зусилля по забезпеченню доступності для громадськості інформації, що утримується в офіційних документах, з урахуванням вимог захисту інших прав і правомірних інтересів;

Підкреслюючи, що викладені нижче принципи являють собою мінімальні вимоги і не повинні розглядатися як наносять збиток тим нормам і положенням національного законодавства, що вже надають більш широкі права на доступ до офіційних документів;

Приймаючи в увагу, що оскільки в дійсній рекомендації мова в першу чергу йде про запит приватними особами доступу до офіційних документів, державним органам варто проводити активну політику по зв'язках із громадськістю,

спрямовану на надання населенню будь-якої інформації, що може виявитися корисною у відкритому демократичному суспільстві;

Рекомендує урядам держав-учасників керуватися у своїй законотворчій і право установчій діяльності принципами, викладеними в даній рекомендації.

I. Визначення

Для цілей дійсної рекомендації:

під «органами державної влади» розуміються:

- урядові й адміністративні органи на національному, регіональному і місцевому рівнях;

- фізичні і юридичні особи при відправленні ними державних функцій і здійсненні адміністративної влади, відповідно до національного законодавства.

Під "офіційними документами" розуміється будь-яка інформація, записана в будь-якій формі, складена або отримана органами державної влади, що знаходиться в їхньому розпорядженні і зв'язана з відправленням будь-яких суспільних або адміністративних функцій, за винятком документів, що знаходяться в процесі підготовки.

II. Сфера застосування

1. Дана рекомендація стосується тільки офіційних документів, що знаходяться в розпорядженні органів державної влади. У той же час, державам-учасникам у світлі їхнього законодавства і правової практики варто вивчити питання про те, у якому ступені принципи даної рекомендації можуть бути застосовані до інформації, що знаходиться в розпорядженні органів законодавчої і судової влади.

2. Дана рекомендація не торкається права на доступ або обмежень доступу, передбачених Конвенцією про захист особистості в зв'язку з автоматичною обробкою персональних даних.

III. Основний принцип доступу до офіційних документів

Держави-учасники повинні гарантувати право кожної людини на доступ, по його вимозі, до офіційних документів, що знаходиться в розпорядженні органів державної влади. Даний принцип варто застосовувати без дискримінації по якій-небудь ознаці, у тому числі по ознаці національної приналежності.

IV. Можливі обмеження доступу до офіційних документів

1. Держави-учасники вправі обмежувати право доступу до офіційних документів. Обмеження повинні бути чітко встановлені законом, бути необхідними в демократичному суспільстві і бути розмірними цілям захисту:

- i. національної безпеки, оборони і міжнародних відносин,
- ii. суспільної безпеки,
- iii. профілактики, розслідування і судового переслідування карної діяльності,
- iv. недоторканності особистого життя й інших правомірних приватних інтересів,
- v. комерційних і інших економічних інтересів, як часток, так і суспільних,
- vi. рівності сторін у ході судового розгляду,
- vii. природи,

viii. інспекційних, контрольних і спостережливих функцій органів державної влади,

ix. економічної, кредитно-грошової і валютної політики держави,

x. конфіденційності обговорень у ході підготовки якого-небудь питання усередині органа державної влади або між такими органами.

2. У доступі до документа може бути відмовлене у випадку, якщо розголошення інформації, що утримується в офіційному документі, може завдати шкоди хоча б одному з інтересів, перерахованих у п. 1, якщо тільки не є в наявності переважний суспільний інтерес в обнародуванні такої інформації.

3. Державам-учасникам варто розглянути питання про встановлення тимчасових термінів, після закінчення яких згадані в п. 1 обмеження перестають діяти.

V. Запит на одержання доступу до офіційних документів

1. Особа, що запитує офіційний документ, не повинне бути зобов'язано вказувати причини, по яких воно бажає одержати доступ до цього документа.

2. Зв'язані з запитом формальності повинні бути зведені до мінімуму.

VI. Обробка запитів на одержання доступу до офіційних документів

1. Запит на одержання доступу до офіційного документа повинний розглядатися органом державної влади, у розпорядженні якого знаходиться цей документ.

2. Запити на одержання доступу до офіційних документів повинні розглядатися на основі принципу рівності.

3. Запит на одержання доступу до офіційного документа повинний розглядатися оперативно. Рішення повинне бути прийняте, доведено до запитуючої особи і виконано в терміни, що можуть бути встановлені заздалегідь.

4. Якщо орган державної влади не розташовує запитуваним офіційним документом, йому впливає, наскільки це можливо, направити особу, що звернулася з запитом, в орган державної влади, у компетенції якого знаходиться розгляд такого запиту.

5. Орган державної влади повинний, у міру можливості, допомогти особі, що звернулася до нього з запитом, ідентифікувати запитуваний офіційний документ, але не зобов'язаний задовольняти запит, якщо запитуваний документ не може бути ідентифікований.

6. У доступі до офіційного документа може бути відмовлено, якщо запит є явно не обґрунтованим.

7. Орган державної влади, цілком або частково відмовив у доступі до офіційного документа, повинний указати підстави для такого відмовлення.

VII. Форми доступу до офіційних документів

1. У випадку надання доступу до офіційного документа орган державної влади дозволяє ознайомлення з оригіналом або надає копію цього документа, з огляду на, у міру можливості, побажання особи, що звернулася із запитом.

2. У випадку обмеження доступу до частини інформації, що утримується в офіційному документі, орган державної влади повинний, проте, надати доступ до іншої інформації, що утримується в документі. Будь-які пропуски в документі повинні бути чітко позначені. У той же час, якщо зміст скороченого варіанта

документа вводить в оману або є безглуздим, у доступі до документа може бути відмовлено.

3. Орган державної влади може надати доступ до офіційного документа, вказавши особі, що звернулася з запитом, на загальнодоступні альтернативні джерела.

VIII. Оплата послуг за доступ до офіційних документів

1. Ознайомлення з оригіналами офіційних документів у приміщенні органа державної влади в принципі повинне бути безкоштовним.

2. За надання копії офіційного документа з особи, яка звернулася із запитом, може стягуватися плата, що повинна бути помірної і не перевищувати фактичних витрат органа державної влади на виготовлення копії.

IX. Процедура перегляду

1. Особа, чий запит про надання офіційного документа був цілком або частково відхилений або не розглянутий у терміни, зазначені в п. VI.3, повинне мати право звернутися з проханням про перегляд рішення в суд або інший незалежний і безсторонній орган, створений на підставі закону.

2. Особа, що звернулася з запитом, завжди повинне мати можливість скористатися оперативною і недорогою процедурою перегляду, що полягає в перегляді рішення органом державної влади або в розгляді його відповідно до положень попереднього пункту.

X. Додаткові заходи

1. Держави-учасники повинні вжити необхідних заходів для того, щоб:

i. інформувати населення про його права на доступ до офіційних документів і про порядок реалізації цих прав;

ii. забезпечити підготовку державних органів, що служать, влади для виконання ними своїх посадових обов'язків, зв'язаних зі здійсненням зазначених прав;

iii. забезпечити реалізацію своїх прав особами, що звертаються з запитом на доступ до офіційних документів.

2. Для цього органам державної влади впливає, зокрема:

i. ефективно обробляти свої документи, щоб їх можна було легко знайти;

ii. застосовувати чіткі, офіційно затверджені правила збереження і знищення своїх документів;

iii. у міру можливості, обнародувати інформацію про свою діяльність або про питання, за які вони відповідають, наприклад, шляхом складання списків або реєстрів знаходяться в їхньому розпорядженні документів.

XI. Опублікування інформації з ініціативи органів державної влади

Органам державної влади впливає за власною ініціативою й у тих випадках, коли це виправдано, уживати необхідних заходів по опублікуванню інформації, який вони розташовують, якщо такого роду опублікування служить інтересам підвищення відкритості й ефективності органів керування і сприяє залученню населення в справи, що представляють загальний інтерес.

**КОНВЕНЦІЯ ПРО ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ, УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ
В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ТА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ З
ПИТАНЬ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОВКІЛЛЯ ****
(витяг)

(Конвенцію ратифіковано Законом № 832-ХІV (832-14) від 06.07.99)

* Остаточний текст, ухвалений спеціальною сесією Комітету з екологічної політики 16 - 18 березня 1998 року для прийняття на Конференції міністрів "Навколишнє середовище для Європи".

Сторони цієї Конвенції,

враховуючи, що для забезпечення можливості відстоювати це право та виконувати цей обов'язок, громадяни повинні мати доступ до інформації, право брати участь у процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, і визнаючи при цьому, що громадянам може бути необхідна допомога для здійснення своїх прав,

визнаючи, що в питаннях, які стосуються навколишнього середовища, удосконалення доступу до інформації та участь громадськості в процесі прийняття рішень підвищує якість рішень, що приймаються, та процесу їх виконання, сприяє поліпшенню поінформованості громадськості щодо екологічних проблем, надає громадськості можливість висловлювати свою стурбованість, а державним органам - вести належний облік таких інтересів,

прагнучи таким чином сприяти підзвітності та прозорості процесу прийняття рішень і підсиленню громадської підтримки рішень, що приймаються в галузі навколишнього середовища,

визнаючи бажаність прозорості в усіх гілках державного управління та пропонуючи законодавчим органам дотримуватись принципів цієї Конвенції в своїй діяльності,

визнаючи також, що громадськість повинна бути поінформована щодо процедур участі в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, мати вільний доступ до цих механізмів і знати, як ними користуватися,

визнаючи, крім цього, важливість відповідних ролей, які можуть відігравати в справі охорони навколишнього середовища окремі громадяни, неурядові організації та приватний сектор,

прагнучи сприяти поширенню екологічних знань з метою кращого розуміння процесів, пов'язаних з навколишнім середовищем і сталим розвитком, і заохочувати всебічну поінформованість громадськості із рішень, які мають вплив на стан навколишнього середовища та сталий розвиток, і її участь у процесі прийняття таких рішень,

відзначаючи в цьому контексті важливість використання засобів масової інформації, електронних та інших засобів зв'язку, що з'являться в майбутньому,

визнаючи важливість повного врахування екологічних міркувань у процесі прийняття рішень на урядовому рівні, і як наслідок цього, необхідність державним

* Сторінка "Законодавство України" сайту Верховної Ради © 1996-2007

органам мати в своєму розпорядженні достовірну, повну та найсучаснішу екологічну інформацію,

визнаючи також, що державні органи володіють екологічною інформацією в інтересах громадськості,

вважаючи, що дієві судові механізми мають бути доступними для громадськості, включаючи організації, з метою забезпечення захисту її інтересів і дотримання законності,

відзначаючи важливість забезпечення споживачів належною інформацією про продукцію з метою надання їм можливості робити екологічно обґрунтований вибір,

визнаючи занепокоєність громадськості в зв'язку з навмисним вивільненням генетично змінених організмів у навколишнє середовище і необхідність підвищення прозорості та активізації участі громадськості в процесі прийняття рішень у цій області,

висловлюючи впевненість у тому, що реалізація цієї Конвенції сприятиме зміцненню демократії в регіоні Європейської економічної комісії (ЄЕК) Організації Об'єднаних Націй,

усвідомлюючи ту роль, яку в зв'язку з цим відіграє ЄЕК, а також посилаючись зокрема на Провідні принципи ЄЕК щодо забезпечення доступу до екологічної інформації та участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, схвалених Декларацією міністрів, яка була прийнята на третій Конференції міністрів Навколишнє середовище для Європи 25 жовтня 1995 року в Софії, Болгарія,

зважаючи на відповідні положення Конвенції з оцінки впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, прийнятої 25 лютого 1991 року (995_272) в Еспо, Фінляндія, Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій (995_262) і Конвенції про охорону і використання транскордонних річок і міжнародних озер, прийнятих 17 березня 1992 року в Гельсінкі, а також інших регіональних конвенцій,

усвідомлюючи, що прийняття цієї Конвенції сприятиме подальшому зміцненню процесу "Навколишнє Середовище для Європи" і втіленню рішень четвертої Конференції міністрів, в червні 1998 року в Оргусі, Данія,

домовились про наступне:

Стаття 1

Мета

З метою сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, кожна із Сторін гарантує права на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, у відповідності до положень цієї Конвенції.

Стаття 2

Визначення

Для цілей даної Конвенції,

1. "Сторона" означає Договірну Сторону цієї Конвенції, якщо в тексті не міститься інше визначення;

2. "Державний орган" означає:

- a) урядовий орган на національному, регіональному та іншому рівні;
- b) фізичні, чи юридичні особи, які виконують державні адміністративні функції згідно з національним законодавством, включаючи конкретні обов'язки, види діяльності та послуги, що мають відношення до навколишнього середовища;
- c) будь-які інші фізичні або юридичні особи, на які покладено виконання державних обов'язків чи функцій, або які надають населенню послуги, що мають відношення до навколишнього середовища, під наглядом органу або особи, зазначених вище в підпунктах a) чи b);
- d) заклади будь-якої регіональної організації економічної інтеграції, зазначені в статті 17, які є Стороною цієї Конвенції.

Це визначення не включає органи або заклади, які діють у сфері судочинства або законодавства.

3. Екологічна інформація означає будь-яку інформацію в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи будь-якій іншій матеріальній формі про:

a) стан складових навколишнього середовища, таких як повітря й атмосфера, вода, ґрунт, земля, ландшафт і природні об'єкти, біологічні різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію між цими складовими;

b) фактори, такі як речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові навколишнього середовища, зазначені вище в підпункті a) і аналіз затрат і результатів та інший економічний аналіз та припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища;

c) стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових навколишнього середовища або через ці складові, фактори, діяльність або заходи, зазначені вище в підпункті b);

4. Громадськість означає одну або більше фізичну чи юридичну особу, їх об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою;

5. Зацікавлена громадськість означає громадськість, на яку справляє або може справити вплив процес прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, або яка має зацікавленість в цьому процесі; для цілей даного визначення недержавні організації, які сприяють охороні навколишнього середовища та відповідають вимогам національного законодавства, вважаються такими, що мають зацікавленість.

Стаття 3

Загальні положення

1. Кожна із Сторін здійснює необхідні законодавчі, регулятивні та інші заходи, включаючи заходи із досягнення відповідності положень, які регламентують порядок виконання положень цієї Конвенції, що стосуються інформації, участі громадськості та її доступу до правосуддя, а також відповідних заходів із забезпечення умов їх застосування, для створення та підтримки чіткої, прозорої та злагодженої структури для виконання положень цієї Конвенції.

2. Кожна із Сторін прагне забезпечити умови, аби посадові особи та державні органи надавали громадськості допомогу та забезпечували їй орієнтацію в отриманні доступу до інформації, сприяли участі в процесі прийняття рішень і в одержанні доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища.

3. Кожна із Сторін сприяє екологічній просвіті та підвищенню рівня поінформованості громадськості з проблем навколишнього середовища, особливо відносно одержання доступу до інформації, участі в процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища.

4. Кожна із Сторін забезпечує належне визнання об'єднань, організацій або груп, що сприяють охороні навколишнього середовища, та надає їм відповідну підтримку, і забезпечує відповідність своєї національної правової системи цьому зобов'язанню.

5. Положення цієї Конвенції не впливають на права будь-якої Сторони продовжувати виконувати або впроваджувати заходи, що передбачають більш широкий доступ до інформації, більш активну участь громадськості в процесі прийняття рішень і більш широкий доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, ніж це передбачено цією Конвенцією.

6. Ця Конвенція не потребує будь-яких послаблень існуючих прав на доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища.

7. Кожна із Сторін сприяє застосуванню принципів цієї Конвенції в міжнародних процесах прийняття рішень з питань, які стосуються навколишнього середовища, і в рамках міжнародних організацій в питаннях, що стосуються навколишнього середовища.

8. Кожна із Сторін забезпечує умови, аби особи, які здійснюють свої права у відповідності до положень цієї Конвенції, не підлягали за свою діяльність покаранню, не зазнавали переслідувань або утисків у будь-якій формі. Це положення не поширюється на повноваження національних судів присуджувати відшкодування поміркованих витрат, пов'язаних із судовими процедурами.

9. В межах відповідних положень цієї Конвенції громадськість отримує доступ до інформації, має можливість брати участь у процесі прийняття рішень і має доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, без дискримінації за ознаками громадянства, національної приналежності або місця проживання, а у випадку юридичної особи, без дискримінації за ознаками її зареєстрованого місцезнаходження або фактичного центру діяльності.

Стаття 4

Доступ до екологічної інформації

1. Кожна із Сторін гарантує, що за умов виконання наступних пунктів цієї Статті державні органи у відповідь на запит про надання екологічної інформації надаватимуть громадськості таку інформацію в рамках національного законодавства; включаючи, за наявності запиту і у відповідності до підпункту b) нижче, копії фактичних документів, які містять або охоплюють таку інформацію:

a) без необхідності формулювати свою зацікавленість;

b) у формі, відповідно до запиту, якщо тільки:

i) державний орган не має підстав надати її в іншій формі, причому повинні бути вказані причини, що виправдовують надання інформації саме в такій формі; або

ii) інформація вже не була надана громадськості в іншій формі.

2. Екологічна інформація, про яку згадувалося вище в пункті 1, надається в максимально стислі строки, але не пізніше одного місяця після подання заяви, якщо тільки обсяги та складність відповідної інформації не виправдовують продовження цього терміну до двох місяців після подання заяви. Подавець заяви інформується про будь-яке подовження строків і про причини, які є підставою для цього.

3. У запиті про надання екологічної інформації може бути відмовлено, якщо:

a) державний орган, до якого було направлено запит, не має у своєму розпорядженні відповідної екологічної інформації;

b) запит є очевидно необґрунтованим або сформульованим в надто загальному вигляді; або

c) запит стосується матеріалів, що знаходяться на завершальній стадії їх підготовки, або стосується внутрішнього інформаційного обміну міждержавними органами, коли такий виняток передбачається національним законодавством чи практикою, що склалася, при цьому враховується зацікавленість громадськості в розкритті такої інформації.

4. У запиті про надання екологічної інформації може бути відмовлено, якщо її оприлюднення може негативно вплинути на:

a) конфіденційність діяльності державних органів у випадках, коли така конфіденційність передбачається національним законодавством;

b) міжнародні стосунки, національну оборону або державну безпеку;

c) відправлення правосуддя, можливість для осіб бути відданими під справедливий судовий розгляд або спроможність державних органів проводити розслідування кримінального чи дисциплінарного характеру;

d) конфіденційність комерційної та промислової інформації у випадках, коли така конфіденційність охороняється законом з метою захисту законних економічних інтересів. В цьому контексті інформація про викиди, яка стосується охорони навколишнього середовища, підлягає оприлюдненню;

e) права інтелектуальної власності;

f) конфіденційність особистих даних і/чи архівів, що стосуються фізичної особи, коли ця особа не дала громадськості згоди на оприлюднення такої інформації згідно з положеннями національного законодавства;

g) інтереси третьої сторони, яка надала інформацію, якщо ця сторона не зв'язана зобов'язаннями поступати належним чином, або якщо на цю сторону не може бути покладено такого зобов'язання, і в тих випадках, коли ця сторона не дає згоди на оприлюднення відповідного матеріалу; або

h) навколишнє середовище, на яке поширюється така інформація, наприклад місця розмноження рідкісних видів.

Вищезазначені обґрунтування відмови тлумачаться з урахуванням зацікавленості громадськості в оприлюдненні цієї інформації та з огляду на те, чи стосується інформація, що міститься у запиті, викидів у навколишнє середовище.

5. У тих випадках, коли державний орган не має у своєму розпорядженні екологічної інформації, котра міститься у запиті, цей державний орган в максимально стислий строк інформує подавця запиту про державний орган, до

якого, як він вважає, можна звернутися із запитом про надання відповідної інформації, або передає цей запит такому органу та належним чином повідомляє про це подавця запиту.

6. Кожна із Сторін гарантує, що у випадках, коли інформація, що не підлягає оприлюдненню згідно з пунктами 3 с) і 4 вище, може бути відокремлена від решти інформації без шкоди для конфіденційності інформації, яка не підлягає оприлюдненню, державні органи надаватимуть цю решту екологічної інформації.

7. Якщо запит про надання інформації подавався у письмовій формі, або якщо того вимагає подавець запиту, відмова у запиті також надсилається у письмовій формі. У відмові зазначаються її причини і наводиться відповідна інформація про доступ до процедур перегляду прийнятого рішення у відповідності до Статті 9.

Відмова у запиті надається у максимально стислі строки, але не пізніше одного місяця, якщо тільки складність інформації не виправдовує продовження цього строку до двох місяців з моменту подання запиту. Подавця запиту інформують про будь-яке продовження такого строку і про його причини.

8. Кожна із Сторін може дозволити своїм державним органам стягати плату за інформацію, що надається, за умов, якщо така плата не перевищує поміркованого рівня. Державні органи, які сподіваються стягувати плату за інформацію, повідомляють подавцеві запиту про відповідні тарифи розцінок, за якими може стягуватися плата із зазначенням обставин, що передбачають сплату або звільнення від неї, та умов, коли інформація може надаватися за умови попередньої оплати такого збору.

Стаття 5

Збір та поширення екологічної інформації

1. Кожна із Сторін забезпечує, щоб:

a) державні органи мали у своєму розпорядженні екологічну інформацію, яка стосується роду їх діяльності, та постійно поновлювали її;

b) було створено обов'язкові системи для забезпечення належного надходження в державні органи інформації з запланованих та здійснюваних заходів, які можуть істотно впливати на навколишнє середовище;

c) у випадках, що становлять безпосередню загрозу для здоров'я людини або навколишнього середовища, які виникають в результаті людської діяльності або є наслідком природних явищ, вся інформація, яка могла би дозволити громадськості вжити заходів із запобігання або зменшення шкоди, яка може стати наслідком такої загрози, і яка є у розпорядженні державного органу, негайно поширювалася серед членів громадськості, яких потенційно торкається загроза.

2. Кожна із Сторін забезпечує, щоб у межах національного законодавства процедури надання громадськості екологічної інформації були прозорими, а екологічна інформація була легко доступною, серед іншого, шляхом:

a) надання громадськості достатньої інформації про види та обсяги екологічної інформації, яка є у розпорядженні відповідних державних органів, основні умови, за яких така інформація може надаватися, і доступ до неї, а також про процес її отримання;

b) організації та здійснення таких практичних заходів, як:

i) забезпечення доступу громадськості до списків, реєстрів або архівів;

- ii) встановлення вимог до посадових осіб підтримувати громадськість в отриманні доступу до інформації у відповідності до цієї Конвенції; і
- iii) визначення контактних осіб; і
- c) забезпечення безплатного доступу до екологічної інформації, що міститься в списках, реєстрах або архівах згідно з підпунктом b) і) вище.

3. Кожна із Сторін забезпечує поступове збільшення обсягу екологічної інформації в електронних базах даних, які є легко доступними для широкого загалу громадськості через публічні мережі зв'язку.

Інформація, доступна в такій формі, має включати:

- a) звіти про стан навколишнього середовища згідно з пунктом 4 нижче;
- b) тексти законодавчих актів з питань, що стосуються навколишнього середовища або мають до нього відношення;
- c) у відповідних випадках, документи з питань політики, плани та програми, що стосуються навколишнього середовища або мають до нього відношення, а також природоохоронні угоди; і
- d) іншу інформацію тією мірою, якою наявність зазначеної інформації в такій формі може сприяти застосуванню національного законодавства для виконання положень цієї Конвенції, за умов, якщо така інформація вже існує в електронній формі.

4. Кожна із Сторін через регулярні проміжки часу, що не перевищують три або чотири роки, публікує і поширює національний звіт про стан навколишнього середовища, включаючи інформацію про якість навколишнього середовища та інформацію з навантажень на навколишнє середовище.

5. Кожна із Сторін здійснює в рамках свого законодавства заходи з метою поширення, між іншим:

- a) законодавчих актів і директивних документів, таких як стратегії, документи з питань політики, програми та плани дій, що стосуються навколишнього середовища, звіти про хід їх виконання, які готуються на різних рівнях державної влади;
- b) міжнародних договорів, конвенцій і угод з питань, що стосуються навколишнього середовища; і
- c) у відповідних випадках інших важливих міжнародних документів з питань, що стосуються навколишнього середовища.

6. Кожна із Сторін заохочує діячів, чия діяльність справляє суттєвий вплив на навколишнє середовище, регулярно інформувати громадськість про вплив їх діяльності та продуктів цієї діяльності на довкілля, здійснюючи це, у відповідних випадках, в рамках використання добровільних систем екомаркіровки та екологічної експертизи або за допомогою інших засобів.

7. Кожна із Сторін:

- a) публікує фактичну інформацію та її аналіз, які вона вважає доцільними та важливими для розробки найбільш суттєвих пропозицій з питань екологічної політики;
- b) публікує, або іншим чином забезпечує доступ до наявного пояснювального матеріалу стосовно своїх контактів з громадськістю з питань, що входять у сферу дії положень цієї Конвенції; і
- c) надає в належній формі інформацію про виконання державними органами всіх рівнів державних функцій або про надання населенню послуг, які мають відношення до навколишнього середовища.

8. Кожна із Сторін розробляє механізми з метою забезпечення громадськості достатньою інформацією стосовно продуктів таким чином, щоб надавати можливість споживачам робити екологічно обгрунтований вибір.

9. Кожна із Сторін вживає заходів з поступового розгортання узгодженої загальнонаціональної системи кадастрів чи реєстрів забруднень з використанням структурованої, автоматизованої та доступної для громадськості бази даних, що накопичується на основі стандартизованої системи звітності з урахуванням міжнародного досвіду, якщо це доцільно. Така система може містити дані з проникнення, викидів і перенесення певного класу речовин і продуктів, які є наслідком певних видів діяльності, в тому числі при користуванні водою, енергією та природними ресурсами, в різні сфери навколишнього середовища, як в місцях переробки та видалення відходів, так і поза ними.

10. Жодне положення цієї Статті не може зашкодити праву Сторін відмовитись від оприлюднення певної екологічної інформації у відповідності до підпунктів 3 і 4 Статті 4.

Стаття 6

Участь громадськості в прийнятті рішень щодо конкретних видів діяльності

1. Кожна із Сторін:

a) застосовує положення цієї Статті відносно рішень з питань про доцільність дозволу на запропоновані види діяльності, перераховані в Додатку I;

b) у відповідності до свого національного законодавства також застосовує положення цієї Статті до рішень із запропонованих видів діяльності, що не наведені в Додатку I, які можуть суттєво впливати на навколишнє середовище. З цією метою Сторони визначають, чи охоплюється такий запланований вид діяльності цими положеннями; і

c) може приймати рішення, якщо це передбачається національним законодавством, в кожному конкретному випадку, не застосовувати положення цієї Статті до запланованих видів діяльності, які служать цілям національної оборони, якщо ця Сторона вважає, що таке застосування може зашкодити цим цілям.

2. Зацікавлена громадськість адекватно, своєчасно та ефективно інформується, залежно від обставин, або шляхом публічного повідомлення, або в індивідуальному порядку на початковому етапі процедури прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, серед іншого, про:

a) запропонований вид діяльності та заявку, за якою буде прийматися рішення;

b) характер можливих рішень або проект рішення;

c) державний орган, відповідальний за прийняття рішення;

d) передбачувану процедуру, включаючи те, яким чином і коли така інформація може бути надана:

i) про початок виконання процедури;

ii) про можливість для участі громадськості;

iii) про час і місце будь-якого запланованого громадського слухання;

iv) про наявність державного органу, в якому можна отримати відповідну інформацію, та про те, куди відповідну інформацію було передано на розгляд громадськості;

v) про наявність відповідного державного органу або будь-якого іншого офіційного органу, до якого можуть надсилатися зауваження чи запитання, та про строки подання зауважень і запитань; і

vi) про те, яка екологічна інформація, що стосується запропонованого виду діяльності, є в наявності; і з охоплення даного виду діяльності національною або трансграничною процедурою оцінки впливу на навколишнє середовище.

3. Процедури участі громадськості передбачають помірковані строки для різних етапів, що забезпечують достатній час для інформування громадськості у відповідності до пункту 2 і підготовки та ефективної участі громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища.

4. Кожна із Сторін забезпечує участь громадськості вже на ранньому етапі, коли відкриті всі можливості для розгляду різних варіантів, і коли участь громадськості може бути найбільш ефективною.

5. Кожна із Сторін ще перед поданням заяви про дозвіл на участь має сприяти, якщо в цьому є необхідність, потенційним заявникам у визначенні зацікавлених кіл громадськості, проведенні обговорення та надання інформації відносно цілей подання заявки.

6. Кожна із Сторін вимагає від компетентних державних органів забезпечувати, як цього вимагає національне законодавство, зацікавлені кола громадськості, після отримання від них запиту, безплатним доступом до всієї інформації, яка стосується процесу прийняття рішень, про що йдеться в цій Статті, та інформацією, наявною на момент реалізації процедури участі громадськості, з метою її вивчення і по мірі її надходження без шкоди для права Сторін відмовити в оприлюдненні певної інформації згідно з пунктами 3 і 4 Статті 4. Така інформація повинна, принаймні без порушення положень Статті 4, включати наступне:

a) опис промислового об'єкта, фізичні та технічні характеристики запропонованої діяльності, включаючи оцінки передбачуваних залишків і викидів;

b) опис найбільш суттєвих факторів впливу на навколишнє середовище;

c) опис заходів, передбачених для запобігання та/або зменшення впливу, включаючи викиди;

d) популярне резюме вищезгаданого;

e) огляд основних альтернатив, розглянутих заявником; і

f) у відповідності до національного законодавства основні звіти та рекомендації, адресовані державному органу на момент, коли зацікавленій громадськості буде надано інформацію згідно пункту 2, наведеного вище.

7. Процедури участі громадськості дають їй можливість подавати в письмовій формі або, в необхідних випадках, під час громадських слухань або розгляду питання за участю заявника будь-які зауваження, інформацію, аналіз або міркування, які, на її думку, мають відношення до запланованої діяльності.

8. Кожна із Сторін забезпечує, щоб у відповідному рішенні належним чином було враховано результати участі громадськості.

9. Кожна із Сторін забезпечує, щоб після прийняття рішення державним органом громадськість була би належним чином поінформована про це рішення у відповідності до належних процедур. Кожна із Сторін надає громадськості текст рішення разом із переліком причин і міркувань, покладених в основу цього рішення.

10. Кожна із Сторін гарантує, що при перегляді чи поновленні державним органом умов ведення діяльності, зазначеної в пункті 1, до положення пунктів 2 - 9

цієї Статті будуть застосовуватись *mutatis mutandis*, а також у тих випадках, коли це доцільно.

11. Кожна із Сторін в рамках свого національного законодавства та в міру можливостей і доцільності застосовує положення цієї Статті до рішень, які стосуються видачі дозволів на умисне вивільнення генетично змінених організмів у навколишнє середовище.

Стаття 7

Участь громадськості в питаннях розробки планів, програм і політичних документів, пов'язаних з навколишнім середовищем

Кожна із Сторін передбачає відповідні практичні та/або інші положення відносно участі громадськості на принципах прозорості та справедливості в процесі підготовки планів і програм, пов'язаних з навколишнім середовищем, надаючи громадськості необхідну інформацію. В рамках цих принципів застосовуються пункти 3, 4 і 8 Статті 6. Відповідний державний орган з урахуванням цілей даної Конвенції визначає кола громадськості, які можуть брати участь в цьому процесі. В міру можливостей кожна із Сторін прагне забезпечити громадськості можливостями для її участі в розробці екологічної політики.

Стаття 8

Участь громадськості в підготовці нормативних актів виконавчої влади і/або загальнообов'язкових юридичних актів

Кожна із Сторін докладает зусиль для сприяння ефективній участі громадськості на відповідному етапі, доки залишаються відкритими можливості вибору, в підготовці державними органами нормативних положень, які мають безпосередню виконавчу силу, та інших загальноприйнятних юридичних правил, обов'язкових для виконання, які можуть істотно впливати на навколишнє середовище.

З цією метою вживаються наступні заходи:

- a) визначаються терміни, достатні для забезпечення ефективної участі;
- b) проекти правил публікуються або доводяться до відома громадськості іншим чином;
- c) громадськості надається можливість висловлювати свої зауваження безпосередньо або через представницькі консультативні органи.

Результати участі громадськості враховуються в максимальній ступені.

Стаття 9

Доступ до правосуддя

1. Кожна із Сторін в рамках свого національного законодавства гарантує кожній особі, яка вважає, що її запит з отримання інформації відповідно до умов Статті 4 було проігноровано, неправомірно відхилено частково чи повністю, неадекватно задоволено, або підхід до розгляду такого запиту не відповідав положенням зазначеної статті, доступ до процедури розгляду прийнятого рішення в суді або іншому незалежному та неупередженому органі, заснованому згідно із законом.

У випадках, коли передбачається такий перегляд рішення в суді, Сторона гарантує такій особі доступ до визначеної законом швидкої процедури, яка не потребує оплати або передбачає мінімальні тарифи для перегляду справи

державним органом або її розгляду незалежним і неупередженим органом, який не є судовим.

Остаточні рішення, що приймаються у відповідності до даного пункту 1, обов'язкові для виконання державним органом, який володіє відповідною інформацією. Причини вказуються у письмовій формі, принаймні, у випадках, коли в доступі до інформації було відмовлено у відповідності до даного пункту.

2. Кожна із Сторін в рамках свого національного законодавства забезпечує, щоб відповідні представники зацікавленої громадськості,

а) які проявляють достатню зацікавленість, або як альтернатива,

б) які вважають, що мало місце порушення того чи іншого права, коли це обумовлено адміністративно-процесуальними нормами відповідної Сторони, мати доступ до процедури перегляду прийнятих рішень в суді та/або іншому незалежному та неупередженому органі, заснованому згідно із законом, з метою оскарження законності будь-якого рішення, дії або бездіяльності з правової та процесуальної точок зору за умов дотримання положень Статті 6, а також інших відповідних положень цієї Конвенції там, де це передбачено національним законодавством і без шкоди для пункту 3, наведеному нижче.

Наявність достатньої зацікавленості та факт порушення того чи іншого права визначаються згідно з положеннями національного законодавства і залежно від мети надання зацікавленій громадськості широкого доступу до правосуддя в рамках цієї Конвенції. В цьому контексті для цілей вищевказаного підпункту а) достатньо зацікавленості будь-якої неурядової організації, що відповідає вимогам, зазначеним у пункті 5 Статті 2. Для цілей підпункту б), наведеного вище, така організація також має право заявляти про порушення своїх прав.

Положення даного пункту 2 не виключають можливості використання процедури попереднього перегляду адміністративним органом, і не зачіпають вимоги з вичерпання адміністративних процедур перегляду перед зверненням до судових процедур перегляду в тих випадках, коли така вимога передбачена національним законодавством.

3. Окрім процедур перегляду, передбачених вище пунктами 1 і 2, і без їх порушення, кожна із Сторін забезпечує представникам громадськості, коли вони відповідають передбаченим законодавством критеріям, якщо такі існують, доступ до адміністративних або судових процедур для оскарження дій або бездіяльності приватних осіб і громадських органів, котрі порушують положення національного законодавства, що стосується навколишнього середовища.

4. Окрім цього, і без порушення вищевказаного пункту 1 процедури, згадані вище в пунктах 1, 2, 3, повинні забезпечувати адекватні та ефективні засоби правового захисту, включаючи при необхідності засоби правового захисту у формі судової заборони, і бути справедливими, неупередженими, своєчасними і не пов'язаними з непомірно великими витратами. Рішення, що приймаються у відповідності до цієї Статті, надаються або реєструються у письмовій формі. Громадськість має доступ до рішень судів, а також, в міру можливостей, до рішень інших органів.

5. Для підвищення ефективності дії положень цієї Статті кожна із Сторін забезпечує надання громадськості інформації про доступ до адміністративних і судових процедур перегляду рішень, а також розглядає питання із створення відповідних механізмів надання допомоги для усунення або послаблення фінансових чи інших перешкод на доступ до правосуддя.

Стаття 10

Нарада Сторін

1. Перша нарада Сторін скликається не пізніше, ніж через один рік від дня набрання чинності цієї Конвенції. Надалі чергові наради Сторін проводитимуться принаймні через кожні два роки, якщо тільки Сторони не приймуть іншого рішення, або на письмове прохання будь-якої із Сторін за умови, коли на протязі шести місяців від дати повідомлення Виконавчим секретарем Європейської Економічної Комісії всіх Сторін відносно цього прохання, воно буде підтримане принаймні однією третиною Сторін.

2. На своїх нарадах Сторони постійно контролюють хід виконання цієї Конвенції, беручи за основу регулярну інформацію, що надходить від Сторін, і з цією метою вони:

a) проводять перегляд політики та правових і методологічних підходів з питань доступу до інформації та участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища, з метою їх подальшого вдосконалення;

b) обмінюються інформацією із набутого досвіду в галузі укладення та виконання двосторонніх і багатосторонніх угод або інших домовленостей, що відносяться до цілей цієї Конвенції, учасниками яких є одна або більше ніж одна із Сторін;

c) в разі необхідності звертаються до послуг відповідних органів ЄЕК, а також інших компетентних міжнародних органів і спеціальних комітетів для розгляду всіх аспектів, які мають відношення до досягнення цілей даної Конвенції;

d) в разі необхідності засновують будь-які допоміжні органи;

e) в разі доцільності готують протоколи до цієї Конвенції;

f) розглядають і затверджують пропозиції про внесення поправок до цієї Конвенції згідно з положеннями Статті 14;

g) розглядають і затверджують будь-які заходи, що можуть знадобитися для досягнення цілей даної Конвенції;

h) на своїй першій нараді розглядають і шляхом консенсусу приймають правила процедури своїх нарад і нарад допоміжних органів;

i) на своїй першій нараді розглядають накопичений ними досвід реалізації положень пункту 9 Статті 5 і вирішують питання про заходи, необхідні для досягнення подальшого розвитку системи, про яку йдеться в цьому пункті, з урахуванням процесів і змін, що мають місце на міжнародному рівні, включаючи розробку відповідного документа, який стосується проникнення забруднювачів у навколишнє середовище та реєстрів чи кадастрів, які можуть бути включеними в доповнення до цієї Конвенції.

Стаття 15

Контроль за дотриманням

Нарада Сторін на основі консенсусу визначає альтернативні заходи неконфронтаційного, несудового і консультативного характеру для розгляду дотримання положень цієї Конвенції. Ці заходи забезпечують належну участь громадськості та можуть включати можливість розгляду повідомлень від представників громадських кіл з питань, що мають відношення до цієї Конвенції.

РЕКОМЕНДАЦІЯ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ „ПРО ДОСТУП ДО ОФІЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ” (витяг)

Увага наголошується на важливому значенні прозорості діяльності державних органів і доступності інформації з питань, що мають суспільний інтерес, для розвитку плюралістичного і демократичного суспільства.

Це зумовлено тим, що забезпечення широкого доступу до офіційних документів на принципах рівності і відповідно до чітких правил:

- дозволяє людям одержувати адекватне уявлення і формувати критичні судження про стан суспільства, у якому вони проживають, і органах влади, що ними керують, сприяючи тим самим залученню обізнаної громадськості в справи, що мають загальний інтерес;
- зміцнює дієвість і ефективність функціонування органів влади і допомагає підтримувати їхню єдність, протидіючи небезпеці корупції;
- сприяє утвердженню легітимності адміністративної влади як суспільних органів і зміцненню довіри до них з боку населення.

Слід відзначити, що у цій рекомендації мова в першу чергу йде про запит приватними особами доступу до офіційних документів. З цією метою державним органам варто проводити активну політику по зв'язках із громадськістю, спрямовану на надання населенню будь-якої інформації, що може виявитися корисною у відкритому демократичному суспільстві.

Дана рекомендація стосується тільки офіційних документів, що знаходяться в розпорядженні органів державної влади. Вона не стосується права на доступ або обмежень доступу, передбачених Конвенцією про захист особистості в зв'язку з автоматичною обробкою персональних даних.

Держави-учасники повинні гарантувати право кожної людини на доступ, за її вимогою, до офіційних документів, які знаходяться в розпорядженні органів державної влади. Даний принцип варто застосовувати без дискримінації з якої-небудь ознаки, у тому числі з ознаки національної приналежності.

Держави-учасники вправі обмежувати право доступу до офіційних документів. Обмеження повинні бути чітко встановлені законом, бути необхідними в демократичному суспільстві і бути співрозмірними цілям захисту:

- національної безпеки, оборони і міжнародних відносин,
- суспільної безпеки,
- профілактики, розслідування і судового переслідування карної діяльності,
- недоторканності особистого життя й інших правомірних приватних інтересів,
- комерційних та інших економічних інтересів, як приватних, так і суспільних,
- рівності сторін у ході судового розгляду,
- природи,
- інспекційних, контрольних і спостережних функцій органів державної влади,
- економічної, кредитно-грошової і валютної політики держави,
- конфіденційності обговорень у ході підготовки якого-небудь питання усередині органа державної влади або між такими органами.

У доступі до документу може бути відмовлено у випадку, якщо розголошення інформації, що міститься в офіційному документі, може завдати шкоди хоча б одному з інтересів, перерахованих вище, якщо тільки не є в наявності переважний суспільний інтерес в обнародуванні такої інформації.

Особа, яка запитує офіційний документ, не повинна обов'язково вказувати причини, за якими вона бажає одержати доступ до цього документа. Пов'язані з запитом формальності мають бути зведені до мінімуму. Запит на одержання доступу до офіційного документа повинний розглядатися органом державної влади, у розпорядженні якого знаходиться цей документ. Запити на одержання доступу до офіційних документів повинні розглядатися на основі принципу рівності. У доступі до офіційного документа може бути відмовлено, якщо запит є явно не обґрунтованим.

Орган державної влади, який цілком або частково відмовив у доступі до офіційного документа, повинен указати підстави для такого відмовлення.

У випадку надання доступу до офіційного документа орган державної влади дозволяє ознайомлення з оригіналом або надає копію цього документа, з огляду на побажання особи, яка звернулася із запитом. У випадку обмеження доступу до частини інформації, що міститься в офіційному документі, орган державної влади повинен, проте, надати доступ до іншої інформації, що є в документі. Будь-які пропуски в документі мають бути чітко позначені. У той же час, якщо зміст скороченого варіанта документа вводить в оману або є безглуздим, у доступі до документу може бути відмовлено.

Ознайомлення з оригіналами офіційних документів у приміщенні органа державної влади в принципі має бути безкоштовним. За надання копії офіційного документа з особи, яка звернулася із запитом, може стягуватися плата, яка повинна бути помірної і не перевищувати фактичних витрат органа державної влади на виготовлення копії.

Держави-учасники мають вжити необхідних заходів для того, щоб: інформувати населення про його права на доступ до офіційних документів і про порядок реалізації цих прав; забезпечити підготовку державних службовців для виконання ними своїх посадових обов'язків, пов'язаних зі здійсненням зазначених прав; забезпечити реалізацію своїх прав особами, що звертаються з запитом на доступ до офіційних документів.

Для цього органам державної влади слід, зокрема:

- ефективно обробляти свої документи, щоб їх можна було легко знайти;
- застосовувати чіткі, офіційно затверджені правила збереження і знищення своїх документів;
- по мірі можливості, обнародувати інформацію про свою діяльність або про питання, за які вони відповідають, наприклад, шляхом складання списків або реєстрів документів, що знаходяться в їхньому розпорядженні.

Крім того, органам державної влади слід за власною ініціативою й у тих випадках, коли це виправдано, вживати необхідних заходів з опублікування інформації, яка у них є, якщо такого роду опублікування служить інтересам підвищення відкритості й ефективності органів управління і сприяє залученню населення в справи, які мають загальний інтерес.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО СВОБОДУ ПОЛІТИЧНОЇ ДИСКУСІЇ В ЗМІ

(Прийнята 12 лютого 2004 р. на 872-м засіданні Комітету Міністрів на рівні постійних представників)

Підтверджуючи першочергове значення свободи вираження думок та інформації, зокрема, за допомогою вільних і незалежних ЗМІ, для забезпечення права суспільства на одержання інформації, що має суспільне значення, і здійснення контролю за вирішенням суспільних і політичних питань, а також для забезпечення підзвітності і прозорості органів політичної влади, органів державної влади, без збитку для діючих у державах-членах законодавчих норм у відношенні статусу і відповідальності державних посадових осіб.

Нагадуючи про те, що свобода вираження думок припускає наявність почуття обов'язку і відповідальності, про що повинні пам'ятати працівники ЗМІ, і про те, що вона може бути обмежена на законних підставах в інтересах підтримки балансу між реалізацією цього й інших основних прав, свобод та інтересів, які охороняються Конвенцією;

Особи, які є кандидатами або обрані в політичні органи, або що припинили працювати в них, або виконують політичні функції на місцевому, регіональному, національному або міжнародному рівні, або мають політичний вплив, надалі іменовані «політичні діячі», а також особи, які посідають державні посади або здійснюють державні владні повноваження на цих рівнях, надалі іменовані «державні посадові особи», наділені основними правами, котрі можуть порушуватися в результаті поширення в ЗМІ інформації і думок про них.

В деяких правових системах за політичними діячами і державними посадовими особами як і раніше зберігаються визначені правові привілеї, спрямовані проти поширення в ЗМІ інформації і думок про них, що несумісно з правом на свободу вираження думок і інформації, які гарантовані ст. 10 Конвенції.

Крім того, право на здійснення суспільного контролю за рішенням суспільно значимих питань може містити в собі право на поширення інформації і думок про осіб, що не є політичними діячами і державними посадовими особами.

Особливо звертається увага на наступні принципи, що стосуються поширення інформації і вираження думок про політичних діячів і державних посадових осіб у ЗМІ.

I. Свобода вираження думок і поширення інформації за допомогою ЗМІ

Плюралістична демократія і свобода політичної дискусії вимагають, щоб суспільство одержувало інформацію з усіх питань суспільного життя, що припускає право ЗМІ поширювати негативну інформацію і критичні думки про політичних діячів і державних посадових осіб, а також право суспільства знайомитися з ними.

II. Свобода критики держави і суспільних інститутів

Держава, уряд і будь-які інші інститути виконавчої, законодавчої і судової влади можуть зазнавати критики в ЗМІ. У зв'язку з їхнім пануючим положенням, ці інститути не повинні бути захищені за допомогою кримінального законодавства від наклепницьких і образливих тверджень. Причому, у тих випадках, коли дані інститути користуються таким захистом, він повинен застосовуватися в обмеженому ступені, щоб жодним чином не обмежувати свободу критики. Особи, що представляють ці інститути, зберігають право на індивідуальний захист.

III. Суспільна дискусія і контроль за політичними діячами

Політичні діячі вирішили заручитися суспільною довірою і погоджуються стати об'єктом суспільної політичної дискусії, отже, суспільство може здійснювати за ними строгий контроль і енергійно, жорстко критикувати в ЗМІ те, як вони виконували або виконують свої обов'язки.

IV. Суспільний контроль за державними посадовими особами

Державні посадові особи повинні погодитися стати об'єктом суспільного контролю і критики, зокрема за допомогою ЗМІ, у відношенні того, як вони виконують або виконували свої обов'язки, оскільки це необхідно для забезпечення відкритого і відповідального виконання ними своїх повноважень.

V. Свобода сатиричних виступів

Гумор і сатира, які охороняються ст. 10 Конвенції, допускають високий ступінь перебільшення, навіть провокації, за умови що суспільство не вводиться в оману щодо фактичної сторони справи.

VI. Репутація політичних діячів і державних посадових осіб

Політичні діячі не повинні користуватися більшим захистом своєї репутації і прав, чим інші громадяни, і тому відповідно до норм національного законодавства за критику політичних діячів до ЗМІ не повинні застосовуватися більш суворі заходи покарання. Цей принцип також поширюється на державних посадових осіб; відступи від нього припустимі лише в строго обмежених випадках, коли це необхідно в інтересах належного здійснення державними посадовими особами своїх повноважень.

VII. Захист приватного життя політичних діячів і державних посадових осіб

У відповідності зі ст. 8 Конвенції приватне і сімейне життя політичних діячів і державних посадових осіб повинне бути захищеним від висвітлення в ЗМІ. Однак інформація про їхнє приватне життя може поширюватися в тих випадках, коли є суспільна стурбованість безпосередньо щодо того, як вони виконували або виконують свої обов'язки, з урахуванням необхідності уникати нанесення непотрібної шкоди третім особам. У випадку, якщо політичні діячі або державні посадові особи звертають увагу суспільства на ті або інші сторони свого приватного життя, ЗМІ мають право піддавати їх ретельному аналізу.

VIII. Засоби захисту від протиправних дій ЗМІ

Політичні діячі і державні посадові особи повинні мати можливість користуватися тими ж засобами правового захисту від порушення їхніх прав з боку ЗМІ, що і приватні особи. Розміри компенсацій за нанесений збиток і штрафів, стягуваних заклеп або образу, повинні бути співрозмірні ступеню порушення прав і підризу репутації інших осіб, з урахуванням будь-яких можливих добровільних компенсаційних мір, пропонованих самими ЗМІ і прийнятими потерпілими. За клеп або образу з використанням ЗМІ не повинно призначатися покарання у вигляді позбавлення волі, за винятком випадків, коли така міра покарання зовсім необхідна і співрозмірна ступеню нанесеної шкоди, особливо в тих випадках, коли в наслідок поширення ЗМІ клепницьких або образливих висловлень, наприклад, спрямованих на розпалення ненависті, було допущено серйозне порушення інших основних прав особистості.

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ПО ЗАХИСТУ ОСОБИСТОСТІ ЩОДО ЗБОРУ Й ОБРОБКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ НА ІНФОРМАЦІЙНИХ МАГІСТРАЛЯХ

Рекомендація № R (99) 5 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи по захисту недоторканності приватного життя в Інтернет (затверджено Комітетом Міністрів 23 лютого 1999 року на 660-м засіданні Постійних представників при Раді Європи) (витяг)

У Рекомендації відзначається, що, з одного боку - технологічний розвиток і широке поширення збору й обробки персональних даних на інформаційних магістралях може призвести до небезпеки порушення недоторканності приватного життя особистості, а з іншого - технологічний розвиток робить свій внесок у дотримання основних прав і свобод і, особливо, права особистості на недоторканність приватного життя при обробці персональних даних. Саме тому, слід усвідомлювати необхідність розвитку методів, які забезпечують анонімність суб'єктів даних і конфіденційність інформації, циркулюючої на інформаційних магістралях, при дотриманні прав і свобод інших особистостей і цінностей демократичного суспільства; а також те, що передача інформації, здійснювана з використанням нових інформаційних технологій, не повинна порушувати права і основні свободи людини, зокрема права на недоторканність приватного життя і таємницю листування, як це гарантовано Статтею 8 Європейської конвенції про права людини та іншими відповідними документами Європейського Союзу.

У Керівних принципах по захисту особистості щодо збору й обробки персональних даних на інформаційних магістралях, які можуть бути включені або покладені в кодекси поведінки викладені принципи забезпечення недоторканності приватного життя для Користувачів і Постачальників послуг Інтернет. Ці принципи можуть бути враховані в кодексах поведінки. Користувачі повинні бути поінформовані про обов'язки Постачальників послуг Інтернет і навпаки.

Наведемо поради з цих принципів для Користувачів:

1. Пам'ятайте, що Інтернет - не безпечна мережа. Однак, існують і розробляються різні засоби, що дозволяють підвищити захист ваших даних
2. Тому, використовуйте всі доступні засоби для захисту Ваших даних і ліній зв'язку, як, наприклад, легально доступні засоби шифрування для конфіденційної електронної пошти, так і коди доступу до Вашого власного персонального комп'ютера.
3. Пам'ятайте, що будь-яка Ваша транзакція, будь-яке відвідування сайта в Інтернеті залишає сліди. Подібні "електронні сліди" можуть бути використані без Вашого відома, для створення профілю про Вас і ваші інтереси. Якщо Ви не бажаєте такого збору інформації, то варто використовувати новітні технічні досягнення, що дозволяють проінформувати Вас про будь-який випадок можливості "слідів", і відмовитися від подальших дій. Також Ви можете запросити інформацію про методи забезпечення недоторканності приватного життя, наданих різними програмами і сайтами, і вибрати ті з них, що реєструють мінімум даних про користувача або можуть бути доступні анонімно. Найкращий спосіб забезпечення недоторканності приватного життя - це анонімний доступ і анонімно

використання послуг, анонімні засоби здійснення платежів. Там де це можливо, з'ясовуйте наявність технічних засобів забезпечення анонімності.

4. Повна анонімність не завжди можлива в силу законодавчих обмежень. У такому випадку, якщо це дозволено законом, Ви можете використовувати псевдонім, що дозволить знати Ваші персональні дані тільки постачальникові послуг Інтернет.

5. Повідомляйте вашому постачальникові послуг Інтернету або кому-небудь тільки ті дані, що необхідні для виконання визначених дій, про які ви проінформовані. Особлива обережність необхідна при використанні кредитних карток і номерів рахунків, які в Інтернеті можуть легко стати об'єктом зловживань.

6. Пам'ятайте, що Ваша адреса електронної пошти є інформацією персонального характеру і сторонні особи можуть використовувати її, наприклад, для включення в довідники або списки користувачів. Не соромтеся запитувати про призначення такого

довідника. При бажанні Ви можете зажадати виключення даних про себе з подібних довідників і списків.

7. З обережністю слід ставитися до сайтів, де у Вас просять інформацію особистого характеру більшу, ніж це потрібно для доступу або здійснення трансакції, або де не говорять, для чого така інформація необхідна.

8. Пам'ятайте, що Ви несете відповідальність перед законом за обробку даних, наприклад, якщо Ви незаконно завантажили або вивантажили дані. Усі ці дії можуть бути відслідковані навіть у випадку використання Вами псевдоніма.

9. Не розсилайте електронні поштові повідомлення зловмисного змісту. Це може привести до переслідування по закону.

10. Ваш постачальник послуг Інтернету несе відповідальність за правильне використання персональних даних. Запитайте Вашого постачальника послуг Інтернету про те, як, з якою метою і які дані про Вас він накопичує, обробляє і зберігає. Періодично відновляйте такий запит. Наполягайте на зміні постачальником Ваших даних, якщо вони неправильні, або на видаленні, якщо вони надлишкові, прострочені або більше не потрібні. Вимагайте, щоб постачальник сповістив про таку модифікацію всі сторони, яким ваші персональні дані передавалися.

11. Якщо Вас не влаштовує те, як Ваш постачальник послуг Інтернет накопичує, використовує, зберігає і поширює дані, і він при цьому нічого не змінює, задумайтеся про зміну постачальника послуг. Якщо Ви вважаєте, що постачальник не забезпечує захист персональних даних. Ви можете проінформувати компетентні органи або почати передбачені законом дії.

12. Намагайтеся бути в курсі ризиків недоторканності приватного життя і безпеки в Інтернет і методів зниження таких ризиків.

13. При відправленні персональних даних в іншу країну Ви повинні врахувати, що там вони можуть виявитися менш захищеними. У випадку, якщо мова йде тільки про Ваші персональні дані, Ви вправі приймати будь-як рішення. Однак, якщо Ви передаєте не власні персональні дані в іншу країну. Вам належить запросити, наприклад, компетентні органи, відповідальні за захист даних у Вашій країні, про те, чи припустима така передача. Вам варто зажадати приймаючу сторону забезпечити міри, необхідні для забезпечення захисту персональних даних.

ПЛАН ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО КОРИСТУВАННЯ ІНТЕРНЕТ (1997 р.)

- є важливою складовою боротьби з матеріалами протизаконного і неналежного (непристойного) змісту Інтернет. Для успішної реалізації цього плану всі його заходи мають безпосередньо координуватися з іншими ініціативами Європейського Союзу у боротьбі з неналежним використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У цьому Плані дій під „протизаконним змістом” розглядається широке поняття, яке включає в себе дуже велике коло матеріалів, які стосуються:

- національної безпеки (інструкції з виготовлення вибухових пристроїв і по незаконному виробництву наркотиків, інструкції з проведення терористичних акцій);
- захисту неповнолітніх (образливі форми маркетингу, сцени насильства, порнографія);
- захисту людської гідності (підбурювання до расової ненависті або расової дискримінації);
- економічної безпеки (шахрайство, інструкції з піратського використання кредитних карток);
- захисту інформації (діяльність злочинних хакерів);
- захисту приватного життя (недозволена передача персональних даних, електронне переслідування);
- захисту репутації (наклеп у пресі, незаконна порівняльна реклама);
- інтелектуальної власності (недозволене поширення додатків, захищених авторським правом, наприклад, комп'ютерних програм або музичних додатків).

Під неналежним (непристойним) змістом розуміється зміст, який не є протизаконним, але поширення якого обмежене (наприклад, тільки для дорослих), а також зміст, який може образити деяких користувачів, хоча опублікування його не обмежене в силу принципу свободи самовираження.

Вирішити зазначені проблеми планується за допомогою двох шляхів: *по-перше*, запропонувавши Рекомендацію Ради Європи щодо захисту неповнолітніх і людської гідності, *по-друге*, реалізуючи представлений План заходів, який є результатом інтенсивних консультацій із усіма зацікавленими колами.

У цьому Плані визначаються ті області, де необхідно вживати конкретні заходи і де повинні бути використані ресурси Європейського Співтовариства, для того щоб створити сприятливе середовище для розвитку Інтернет як самостійної галузі:

- розвиток саморегулювання і створення систем контролю за змістом, включаючи загальноєвропейську мережу гарячих ліній* з метою досягнення високого рівня захисту (особливо захисту від дитячої порнографії і матеріалів расистського й антисемітського змісту);

* Гаряча лінія - це центр, що надає користувачам можливість повідомляти про матеріали, з якими доводиться зіштовхуватися при роботі в Інтернет, зміст яких вони вважають протизаконним. По отриманому від користувача повідомленню застосовуються відповідні міри. Для того, щоб ця служба працювала ефективно, необхідно зробити передачу повідомлень на гарячу лінію не складною.

- демонстрація і застосування ефективних послуг фільтрації і сумісних систем рейтингової оцінки, що враховують культурне і лінгвістичне різноманіття;
- розвиток заходів щодо ознайомлення користувачів, і в особливості дітей, батьків і працівників освіти, для того щоб забезпечити їм можливість користуватися ресурсами Інтернет з почуттям безпеки і довіри.

Цей план чітко показує провайдерам і користувачам Європейського Союзу, що безпечне користування Інтернет можливе лише через активне співробітництво між ними за підтримкою урядів. Рада Європи звернулася до держав-членів ЄС з наполегливим проханням сприяти розвитку систем саморегулювання, включаючи представницькі органи для провайдерів і користувачів Інтернет, ефективні кодекси поведінки і гарячі лінії, які інформуватимуть публіку про доступні механізми контролю.

План заходів охоплює чотирьохлітній період з 1 січня 1998 по 31 грудня 2001 рік. Він має на меті підтримувати створення середовища, сприятливого для розвитку Інтернет як самостійної галузі, шляхом забезпечення безпечного користування Інтернетом. Для досягнення цієї мети слід розпочати наступні заходи:

- розвивати саморегулювання галузі і схеми контролю за змістом матеріалів (особливо матеріалів такого змісту, як дитяча порнографія, расизм і антисемітизм);
- заохочувати галузь надавати механізми фільтрації і оцінки, які дозволять батькам або викладачам вибирати матеріали відповідного змісту для дітей, які знаходяться під їх доглядом, і разом з тим дозволяють дорослим вирішити, до яких матеріалів дозволеного змісту вони хочуть мати доступ, а також заохочувати галузь брати до уваги лінгвістичне і культурна розмаїтість;
- підвищувати поінформованість користувачів, особливо батьків, викладачів і дітей, про послугах, які надаються галуззю, для того щоб вони могли краще розуміти і використовувати можливості Інтернет;
 - підтримувати такі заходи, як оцінка юридичних наслідків;
 - проводити заходу щодо розвитку міжнародного співробітництва в перерахованих вище областях.

Завдання заходів, які розглядаються в плані, полягає у тому, щоб:

- стимулювати учасників мережі (провайдерів і користувачів) розробляти і впроваджувати необхідні системи саморегулювання;
- стимулювати фінансування розробок за допомогою організації демонстрацій і підтримки впровадження різних технічних рішень;
- оповіщати й інформувати батьків і педагогів, частково залучаючи їх в асоціації;
- розвивати співробітництво й обмін досвідом і новітніми технологіями;
- проводити координацію заходів як на території Європи, так і між зацікавленими учасниками мережі;
- забезпечувати узгодження між підходом, який розробляється в Європі, і підходами, що розроблюються іншими країнами.

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ (2001 р.) -

виступає необхідною умовою запобігання правопорушень, спрямованих проти конфіденційності, цілісності і доступності комп'ютерних систем, мереж і даних, а також неправомірне використання зазначених систем, мереж і даних через додання цим діям статусу злочину в термінах, передбачених дійсною Конвенцією, а також шляхом застосування владних повноважень, достатніх для ефективної протидії зазначеним правопорушенням шляхом полегшення виявлення, розслідування і судового переслідування зазначених правопорушень.

У Конвенції виділяються наступні види злочинів:

- ⇒ *Злочини проти конфіденційності, цілісності і доступності комп'ютерних даних і систем* (незаконний доступ, незаконне перехоплення, втручання в дані, втручання в систему, неналежне використання пристроїв)
- ⇒ *Злочини, пов'язані з комп'ютерами* (підробка комп'ютерних даних, комп'ютерне шахрайство)
- ⇒ *Правопорушення, пов'язані зі змістом* (перш за все це злочини, пов'язані з дитячою порнографією)
- ⇒ *Злочини, пов'язані з порушеннями авторського права і суміжних прав*

Одним із положень Конвенції є негайне збереження комп'ютерних даних.

Це положення передбачає те, що кожна зі Сторін повинна вжити такі заходи законодавчого й іншого характеру, що можуть знадобитися для того, щоб надати її компетентним органам можливість пропонувати або подібним чином домагатися негайного збереження визначених комп'ютерних даних, включаючи дані трафіка, що зберігаються за допомогою комп'ютерної системи, особливо в тих випадках, коли є підстави вважати, що існує небезпека втрати або зміни цих комп'ютерних даних.

На підставі цього кожна зі Сторін має вжити заходи, які б дозволили її компетентним органам: збирати або записувати дані трафіка, шляхом застосування технічних засобів на території цієї Сторони; або співробітничати з компетентними органами і допомагати їм збирати або записувати в режимі реального часу дані трафіка, пов'язані з визначеними операціями по передачі даних на її території, які здійснюються за допомогою комп'ютерної системи.

Щодо покарання за порушення то, передбачається що карні злочини, будуть каратися діючими, розмірними і переконливими санкціями, які включають у себе позбавлення волі.

Кожна зі Сторін повинна гарантувати, що на юридичних осіб, які несуть відповідальність, будуть накладатися діючі, розмірні і переконливі санкції або міри карного і некарного характеру, у тому числі грошові стягнення.

„ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ КІБЕРПРОСТОРУ” ДЖОНА ПЕРРІ БАРЛОУ

Декларація була написана як протест проти прийняття у 1996 року Закону „Про пристойність в засобах зв'язку” (Акту про Реформу Телекомунікацій). Як заявив Дж.Барлоу "Акт про Реформу Телекомунікацій", що пройшов у Сенаті лише з 5 голосами проти, робить незаконним і покараним у \$ 250,000 штрафу вираз "чорт візьми" в Мережі тощо. Сама ймовірність втручання в Мережу з боку влади розцінюється як обмеження свободи слова і відхід від демократії.

Саме тому в декларації відзначається: „Уряди одержують повноваження зі згоди керованих. Ви його не запитували, і не одержували від нас. Ми не запрошували вас. Ви не знаєте нас, ви не знаєте наш світ. Кіберпростір не знаходиться усередині ваших кордонів. Не думайте, що ви можете будувати його, так ніби це був проект суспільної будівлі. Ви не можете цього робити. Це - явище природи, і воно росте само по собі через наші колективні дії. Ви не брали участь у нашому величезному і зростаючому діалозі, ви не створювали багатства нашого ринку. Ви не знаєте нашу культуру, нашу етику, наші неписані закони, що вже забезпечують у нашому суспільстві більше порядку, ніж могло бути отримано від кожного з ваших розпоряджень. Ви стверджуєте, що в нас є проблеми, які ви повинні вирішити. Ви використовуєте цю претензію як виправдання, для того щоб вторгнутися в наші володіння. Більшість з цих проблем просто не існують. Де є реальні конфлікти, де є правопорушення, ми будемо виявляти їх застосовуючи до них наші власні засоби. Ми формуємо наш власний Соціальний Контракт. Це керівництво виникне відповідно до умов нашого світу, а не вашого. Наш світ інший.”*

* див. <http://www.uis.kiev.ua/win/>

ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про інформацію”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 48, ст.650)

(Вводиться в дію Постановою ВР № 2658-ХІІ (2658-12) від 02.10.92, ВВР, 1992, № 48, ст.651)

(Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду України № 5-зп (v005p710-97) від 30.10.97)

(Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1642-ІІІ (1642-14) від 06.04.2000, ВВР, 2000, № 27, ст.213 № 3047-ІІІ (3047-14) від 07.02.2002, ВВР, 2002, № 29, ст.194 № 676-ІV (676-15) від 03.04.2003)

Стаття 2. Мета і завдання Закону

Закон встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу та суспільство від неправдивої інформації.

Стаття 5. Основні принципи інформаційних відносин

Основними принципами інформаційних відносин є:

- гарантованість права на інформацію;
- відкритість, доступність інформації та свобода її обміну;
- об'єктивність, вірогідність інформації;
- повнота і точність інформації;
- законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Стаття 9. Право на інформацію

Всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними особами і державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Кожному громадянину забезпечується вільний доступ до інформації, яка стосується його особисто, крім випадків, передбачених законами України.

Стаття 10. Гарантії права на інформацію

Право на інформацію забезпечується:

- обов'язком органів державної влади, а також органів місцевого і регіонального самоврядування інформувати про свою діяльність та прийняті рішення;
- створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації;
- вільним доступом суб'єктів інформаційних відносин до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів;
- обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються законодавством;
- створенням механізму здійснення права на інформацію;
- здійсненням державного контролю за додержанням законодавства про інформацію;
- встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію.

Стаття 14. Основні види інформаційної діяльності

Основними видами інформаційної діяльності є одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Одержання інформації - це набуття, придбання, накопичення відповідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошеної інформації громадянами, юридичними особами або державою.

Використання інформації - це задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

Поширення інформації - це розповсюдження, обнародування, реалізація у встановленому законом порядку документованої або публічно оголошеної інформації.

Зберігання інформації - це забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв.

Одержання, використання, поширення та зберігання документованої або публічно оголошеної інформації здійснюється у порядку, передбаченому цим Законом та іншими законодавчими актами в галузі інформації.

Стаття 18. Види інформації

Основними видами інформації є:
 статистична інформація;
 адміністративна інформація (дані); (Статтю 18 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 3047-III (3047-14) від 07.02.2002)
 масова інформація;

інформація про діяльність державних органів влади та органів місцевого і регіонального самоврядування;
правова інформація;
інформація про особу;
інформація довідково-енциклопедичного характеру;
соціологічна інформація.

Стаття 19. Статистична інформація

Статистична інформація - це офіційна документована державна інформація, яка дає кількісну характеристику масових явищ та процесів, що відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя. (Частина перша статті 19 в редакції Закону № 3047-III (3047-14) від 07.02.2002)

Державна статистична інформація підлягає систематичному відкритому публікуванню. Забезпечується відкритий доступ громадян, наукових установ, заінтересованих організацій до неопублікованих статистичних даних, які не підпадають під дію обмежень, установлених цим Законом, а також Законом України "Про державну статистику" (2614-12). (Частина друга статті 19 в редакції Закону № 3047-III (3047-14) від 07.02.2002)

Система статистичної інформації, її джерела і режим визначаються Законом України "Про державну статистику" (2614-12) та іншими правовими актами в цій галузі.

Стаття 21. Інформація державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування

Інформація державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування - це офіційна документована інформація, яка створюється в процесі поточної діяльності законодавчої, виконавчої та судової влади, органів місцевого і регіонального самоврядування.

Основними джерелами цієї інформації є: законодавчі акти України, інші акти, що приймаються Верховною Радою та її органами, акти Президента України, підзаконні нормативні акти, ненормативні акти державних органів, акти органів місцевого і регіонального самоврядування.

Інформація державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування доводиться до відома заінтересованих осіб шляхом:

опублікування її в офіційних друкованих виданнях або поширення інформаційними службами відповідних державних органів і організацій;

опублікування її в друкованих засобах масової інформації або публічного оголошення через аудіо- та аудіовізуальні засоби масової інформації;

безпосереднього доведення її до заінтересованих осіб (усно, письмово чи іншими способами);

надання можливості ознайомлення з архівними матеріалами;

оголошення її під час публічних виступів посадових осіб.

Джерела і порядок одержання, використання, поширення та зберігання офіційної інформації державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування визначаються законодавчими актами про ці органи. Законодавчі та

інші нормативні акти, що стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян, не доведені до публічного відома, не мають юридичної сили.

Стаття 23. Інформація про особу

Інформація про особу - це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про особу.

Основними даними про особу (персональними даними) є: національність, освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.

Джерелами документованої інформації про особу є видані на її ім'я документи, підписані нею документи, а також відомості про особу, зібрані державними органами влади та органами місцевого і регіонального самоврядування в межах своїх повноважень.

Забороняється збирання відомостей про особу без її попередньої згоди, за винятком випадків, передбачених законом. Кожна особа має право на ознайомлення з інформацією, зібраною про неї.

Інформація про особу охороняється Законом. (Офіційне тлумачення до статті 23 див. в Рішенні Конституційного Суду України № 5-зп (v005p710-97) від 30.10.97)

Стаття 26. Джерела інформації

Джерелами інформації є передбачені або встановлені Законом носії інформації: документи та інші носії інформації, які являють собою матеріальні об'єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи.

Стаття 28. Режим доступу до інформації

Режим доступу до інформації - це передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації.

За режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом.

Держава здійснює контроль за режимом доступу до інформації.

Завдання контролю за режимом доступу до інформації полягає у забезпеченні додержання вимог законодавства про інформацію всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, недопущенні необгрунтованого віднесення відомостей до категорії інформації з обмеженим доступом.

Державний контроль за додержанням встановленого режиму здійснюється спеціальними органами, які визначають Верховна Рада України і Кабінет Міністрів України.

У порядку контролю Верховна Рада України може вимагати від урядових установ, міністерств, відомств звіти, які містять відомості про їх діяльність по забезпеченню інформацією заінтересованих осіб (кількість випадків відмови у наданні доступу до інформації із зазначенням мотивів таких відмов; кількість та обгрунтування застосування режиму обмеженого доступу до окремих видів

інформації; кількість скарг на неправомірні дії посадових осіб, які відмовили у доступі до інформації, та вжиті щодо них заходи тощо).

Стаття 29. Доступ до відкритої інформації

Доступ до відкритої інформації забезпечується шляхом:
систематичної публікації її в офіційних друкованих виданнях (бюлетенях, збірниках);

поширення її засобами масової комунікації;

безпосереднього її надання заінтересованим громадянам, державним органам та юридичним особам.

Порядок і умови надання громадянам, державним органам, юридичним особам і представникам громадськості відомостей за запитами встановлюються цим Законом або договорами (угодами), якщо надання інформації здійснюється на договірній основі.

Обмеження права на одержання відкритої інформації забороняється законом.

Переважним правом на одержання інформації користуються громадяни, яким ця інформація необхідна для виконання своїх професійних обов'язків.

Стаття 30. Інформація з обмеженим доступом

Інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденціальну і таємну.

Конфіденціальна інформація - це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденціальної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту.

Виняток становить інформація комерційного та банківського характеру, а також інформація, правовий режим якої встановлено Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України (з питань статистики, екології, банківських операцій, податків тощо), та інформація, приховування якої являє загрозу життю і здоров'ю людей.

До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Віднесення інформації до категорії таємних відомостей, які становлять державну таємницю, і доступ до неї громадян здійснюється відповідно до закону про цю інформацію. Порядок обігу таємної інформації та її захисту визначається відповідними державними органами за умови додержання вимог, встановлених цим Законом.

Порядок і терміни обнародування таємної інформації визначаються відповідним законом.

Інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значимою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і якщо право громадськості знати цю інформацію переважає право її власника на її захист.

(Статтю 30 доповнено частиною згідно із Законом № 676-IV (676-15) від 03.04.2003)

Стаття 31. Доступ громадян до інформації про них

Громадяни мають право:

знати у період збирання інформації, які відомості про них і з якою метою збираються, як, ким і з якою метою вони використовуються;

доступу до інформації про них, заперечувати її правильність, повноту, доречність тощо.

Державні органи та організації, органи місцевого і регіонального самоврядування, інформаційні системи яких вміщують інформацію про громадян, зобов'язані надавати її безперешкодно і безкоштовно на вимогу осіб, яких вона стосується, крім випадків, передбачених законом, а також вживати заходів щодо запобігання несанкціонованому доступу до неї. У разі порушень цих вимог Закон гарантує захист громадян від завданої їм шкоди використанням такої інформації.

Забороняється доступ сторонніх осіб до відомостей про іншу особу, зібраних відповідно до чинного законодавства державними органами, організаціями і посадовими особами.

Зберігання інформації про громадян не повинно тривати довше, ніж це необхідно для законно встановленої мети. Всі організації, які збирають інформацію про громадян, повинні до початку роботи з нею здійснити у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку державну реєстрацію відповідних баз даних.

Необхідна кількість даних про громадян, яку можна одержати законним шляхом, має бути максимально обмеженою і може використовуватися лише для законно встановленої мети.

Відмова в доступі до такої інформації, або приховування її, або незаконні збирання, використання, зберігання чи поширення можуть бути оскаржені до суду.

(Офіційне тлумачення до статті 31 див. в Рішенні Конституційного Суду України № 5-зп (v005p710-97) від 30.10.97)

Стаття 32. Інформаційний запит щодо доступу до офіційних документів і запит щодо надання письмової або усної інформації

Під інформаційним запитом (надалі - запитом) щодо доступу до офіційних документів у цьому Законі розуміється звернення з вимогою про надання можливості ознайомлення з офіційними документами. Запит може бути індивідуальним або колективним. Він подається у письмовій формі. Громадянин має право звернутися до державних органів і вимагати надання будь-якого офіційного документа, незалежно від того, стосується цей документ його особисто чи ні, крім випадків обмеження доступу, передбачених цим Законом. Під запитом щодо надання письмової або усної інформації у цьому Законі розуміється звернення з вимогою надати письмову або усну інформацію про діяльність органів

законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадових осіб з окремих питань.

Громадяни України, державні органи, організації і об'єднання громадян (надалі - запитувачі) подають запит відповідному органу законодавчої, виконавчої та судової влади, його посадовим особам.

У запиті повинно бути зазначено прізвище, ім'я та по батькові запитувача, документ, письмова або усна інформація, що його цікавить, та адреса, за якою він бажає одержати відповідь.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадові особи зобов'язані надавати інформацію, що стосується їх діяльності, письмово, усно, по телефону чи використовуючи публічні виступи своїх посадових осіб.

Стаття 33. Термін розгляду запиту щодо доступу до офіційних документів

Термін вивчення запиту на предмет можливості його задоволення не повинен перевищувати десяти календарних днів.

Протягом вказаного терміну державна установа письмово доводить до відома запитувача, що його запит буде задоволено або що запитуваний документ не підлягає наданню для ознайомлення.

Задоволення запиту здійснюється протягом місяця, якщо інше не передбачено законом.

Аналогічний термін розгляду встановлюється і щодо запиту про надання письмової інформації.

Стаття 34. Відмова та відстрочка задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів

Відмова в задоволенні запиту доводиться до відома запитувача у письмовій формі з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

У відмові має бути зазначено:

- 1) посадову особу державної установи, яка відмовляє у задоволенні запиту;
- 2) дату відмови;
- 3) мотивовану підставу відмови.

Відстрочка задоволення запиту допускається в разі, якщо запитуваний документ не може бути наданий для ознайомлення у місячний термін. Повідомлення про відстрочку доводиться до відома запитувача у письмовій формі з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

У повідомленні про відстрочку має бути зазначено:

- 1) посадову особу державної установи, яка відмовляє у задоволенні запиту у визначений місячний термін;
- 2) дату надсилання або видачі повідомлення про відстрочку;
- 3) причини, з яких запитуваний документ не може бути видано у встановлений цим Законом термін;
- 4) термін, у який буде задоволено запит.

Відмова та відстрочка задоволення запиту щодо надання письмової інформації здійснюються в аналогічному порядку.

Стаття 35. Оскарження відмови і відстрочки задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів

Відмову або відстрочку задоволення запиту може бути оскаржено.

У разі відмови в наданні документа для ознайомлення або відстрочки задоволення запиту запитувач має право оскаржити відмову або відстрочку до органу вищого рівня.

Якщо на скаргу, подану до органу вищого рівня, дається негативна відповідь, запитувач має право оскаржити цю відмову до суду.

У разі, коли запитувач звернувся до суду, обов'язок доводити законність відмови чи відстрочки задоволення запиту покладається на відповідача - державну установу.

Суд має право для забезпечення повноти та об'єктивності розгляду справи запитати офіційні документи, у можливості ознайомлення з якими було відмовлено, і, вивчивши їх, прийняти рішення про обґрунтованість (або необґрунтованість) дій посадових осіб державної установи. Якщо відмову або відстрочку визнано необґрунтованою, суд зобов'язує державну установу надати запитувачу змогу ознайомитися з офіційним документом і постановляє окрему ухвалу щодо посадових осіб, які відмовили заявнику.

Необґрунтована відмова у наданні змоги для ознайомлення з офіційними документами або порушення визначеного терміну її надання без поважних причин тягнуть за собою дисциплінарну або іншу відповідальність посадових осіб державних установ у порядку, встановленому законами України. Офіційні документи, надані на запити органами законодавчої, виконавчої та судової влади України, можуть публікуватися. Запитувачі мають право робити виписки з наданих їм для ознайомлення офіційних документів, фотографувати їх, записувати текст на магнітну плівку тощо. Власник документів має право за відповідну плату виготовляти за бажанням запитувача копії запитуваних документів.

Не підлягає оплаті робота по пошуку офіційних документів.

Оскарження відмови і відстрочки задоволення запиту щодо надання письмової інформації здійснюється в аналогічному порядку.

Стаття 36. Порядок відшкодування витрат, пов'язаних із задоволенням запитів щодо доступу до офіційних документів і надання письмової інформації

Запитувачі повинні повністю або частково відшкодувати витрати, пов'язані з виконанням запитів щодо доступу до офіційних документів та наданням письмової інформації.

Порядок оплати копій запитуваних документів встановлюється державними установами.

Кабінет Міністрів України або інші державні установи визначають порядок і розмір оплати робіт по збиранню, пошуку, підготовці, створенню і наданню запитуваної письмової інформації, який не повинен перевищувати реальних витрат, пов'язаних з виконанням запитів.

Стаття 37. Документи та інформація, що не підлягають наданню для ознайомлення за запитом

Не підлягають обов'язковому наданню для ознайомлення за інформаційними запитами офіційні документи, які містять у собі:

- інформацію, визнану у встановленому порядку державною таємницею;
- конфіденціальну інформацію;
- інформацію про оперативну і слідчу роботу органів прокуратури, МВС, СБУ, роботу органів дізнання та суду у тих випадках, коли її розголошення може зашкодити оперативним заходам, розслідуванню чи дізнанню, порушити право людини на справедливий та об'єктивний судовий розгляд її справи, створити загрозу життю або здоров'ю будь-якої особи;
- інформацію, що стосується особистого життя громадян;
- документи, що становлять внутрішню службову кореспонденцію (доповідні записки, переписка між підрозділами та інше), якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи, процесом прийняття рішень і передують їх прийняттю;
- інформацію, що не підлягає розголошенню згідно з іншими законодавчими або нормативними актами. Установа, до якої звернуто запит, може не надавати для ознайомлення документ, якщо він містить інформацію, яка не підлягає розголошенню на підставі нормативного акта іншої державної установи, а та державна установа, яка розглядає запит, не має права вирішувати питання щодо її розсекречення;
- інформацію фінансових установ, підготовлену для контрольно-фінансових відомств.

Стаття 38. Право власності на інформацію

Право власності на інформацію - це врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження інформацією.

Інформація є об'єктом права власності громадян, організацій (юридичних осіб) і держави. Інформація може бути об'єктом права власності як у повному обсязі, так і об'єктом лише володіння, користування чи розпорядження.

Власник інформації щодо об'єктів своєї власності має право здійснювати будь-які законні дії.

Підставами виникнення права власності на інформацію є:

- створення інформації своїми силами і за свій рахунок;
- договір на створення інформації;
- договір, що містить умови переходу права власності на інформацію до іншої особи.

Інформація, створена кількома громадянами або юридичними особами, є колективною власністю її творців. Порядок і правила користування такою власністю визначаються договором, укладеним між співвласниками.

Інформація, створена організаціями (юридичними особами) або придбана ними іншим законним способом, є власністю цих організацій.

Інформація, створена на кошти державного бюджету, є державною власністю. Інформацію, створену на правах індивідуальної власності, може бути віднесено до державної власності у випадках передачі її на зберігання у відповідні банки даних, фонди або архіви на договірній основі.

Власник інформації має право призначати особу, яка здійснює володіння, використання і розпорядження інформацією, і визначати правила обробки інформації та доступ до неї, а також встановлювати інші умови щодо інформації.

Стаття 42. Учасники інформаційних відносин

Учасниками інформаційних відносин є громадяни, юридичні особи або держава, які набувають передбачених законом прав і обов'язків у процесі інформаційної діяльності.

Основними учасниками цих відносин є: автори, споживачі, поширювачі, зберігачі (охоронці) інформації.

Стаття 43. Права учасників інформаційних відносин

Учасники інформаційних відносин мають право одержувати (виробляти, добувати), використовувати, поширювати та зберігати інформацію в будь-якій формі з використанням будь-яких засобів, крім випадків, передбачених законом.

Кожний учасник інформаційних відносин для забезпечення його прав, свобод і законних інтересів має право на одержання інформації про:

- діяльність органів державної влади;
- діяльність народних депутатів;
- діяльність органів місцевого і регіонального самоврядування та місцевої адміністрації;
- те, що стосується його особисто.

Стаття 45. Охорона права на інформацію

Право на інформацію охороняється законом. Держава гарантує всім учасникам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації.

Ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом.

Суб'єкт права на інформацію може вимагати усунення будь-яких порушень його права.

Забороняється вилучення друкованих видань, експонатів, інформаційних банків, документів із архівних, бібліотечних, музейних фондів та знищення їх з ідеологічних чи політичних міркувань.

Стаття 46. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини.

Не підлягають розголошенню відомості, що становлять державну або іншу передбачену законодавством таємницю.

Не підлягають розголошенню відомості, що стосуються лікарської таємниці, грошових вкладів, прибутків від підприємницької діяльності, усиновлення

(удочеріння), листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, крім випадків, передбачених законом.

Стаття 47. Відповідальність за порушення законодавства про інформацію

Порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України.

Відповідальність за порушення законодавства про інформацію несуть особи, винні у вчиненні таких порушень, як:

необгрунтована відмова від надання відповідної інформації;

надання інформації, що не відповідає дійсності;

несвоєчасне надання інформації;

навмисне приховування інформації;

примушення до поширення або перешкоджання поширенню певної інформації, а також цензура; (Абзац шостий статті 47 в редакції Закону № 676-IV (676-15) від 03.04.2003)

поширення відомостей, що не відповідають дійсності, ганьблять честь і гідність особи;

безпідставна відмова від поширення певної інформації;

(Статтю 47 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом № 676-IV (676-15) від 03.04.2003)

використання і поширення інформації стосовно особистого життя громадянина без його згоди особою, яка є власником відповідної інформації внаслідок виконання своїх службових обов'язків;

розголошення державної або іншої таємниці, що охороняється законом, особою, яка повинна охороняти цю таємницю;

порушення порядку зберігання інформації;

навмисне знищення інформації;

необгрунтоване віднесення окремих видів інформації до категорії відомостей з обмеженим доступом.

(Офіційне тлумачення до статті 47 див. в Рішенні Конституційного Суду України № 5-зп (v005p710-97) від 30.10.97)

ЗАКОН УКРАЇНИ

„Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, № 49, ст. 299)

(Із змінами, внесеними згідно із Законами

№ 133-XIV (133-14) від 30.09.98, ВВР, 1998, № 45, ст.271

№ 207-IV (207-15) від 24.10.2002, ВВР, 2002, № 48, ст.361)

Стаття 2. Загальні засади висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації

Засоби масової інформації України відповідно до законодавства України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України "Про державну таємницю" ([3855-12](#)), не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес.

Засоби масової інформації можуть проводити власне дослідження і аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати.

Розрив чи змішування змісту офіційної інформації, що оприлюднюється, коментарями засобу масової інформації або журналістом не допускається.

Право висвітлення і коментування діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, подій державного життя в Україні гарантується Конституцією, цим Законом, іншими законами України.

Стаття 17. Створення інформаційних відео- і аудіозаписів про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх зберігання в державних архівах

Інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування самостійно або за допомогою Національної телекомпанії України і Національної радіокомпанії України здійснюють відео- та аудіозаписи засідань Верховної Ради України, офіційних заходів за участю Президента України, засідань Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України, Конституційного Суду України. Для таких записів встановлюється безстроковий режим зберігання у державних архівах. Записи заходів закритого типу здійснюються та зберігаються відповідно до вимог законодавства України.

Відео- та аудіозаписи про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що зберігаються в державних архівах, можуть використовуватися громадянами України і журналістами відповідно до Закону України "Про Національний архівний фонд і архівні установи" ([3814-12](#)) та Закону України "Про державну таємницю" ([3855-12](#)). Норми цієї статті не обмежують права акредитованих журналістів і технічних працівників здійснювати власний відео- та аудіозапис на засіданнях, нарадах, інших офіційних заходах для власних архівів.

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про телебачення і радіомовлення”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, № 10, ст. 43)
(Вводиться в дію Постановою ВР

Цей Закон відповідно до Закону України "Про інформацію"(2657-12) регулює діяльність телерадіоорганізацій на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань.

Стаття 2. Основні принципи діяльності телерадіоорганізацій

Телерадіоорганізації України у своїй діяльності реалізують принципи об'єктивності, достовірності інформації, компетентності, гарантування права кожного громадянина на доступ до інформації, вільне висловлювання своїх поглядів та думок, забезпечення ідеологічного та політичного плюралізму, дотримання телерадіопрацівниками професійної етики та загальнолюдських норм моралі. Телерадіоорганізації не мають права у своїх програмах розголошувати дані, що становлять державну таємницю або іншу таємницю, яка охороняється законодавством, закликати до насильницької зміни або повалення існуючого державного і суспільного ладу, порушення територіальної цілісності України, вести пропаганду війни, насильства і жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, поширювати порнографію або іншу інформацію, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини.

Стаття 26. Право на одержання інформації

Телерадіоорганізації, їх працівники мають право на одержання від державних органів, підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, необхідної інформації для здійснення своєї статутної діяльності у порядку, передбаченому чиним законодавством України. Посадові особи, які надають інформацію, несуть відповідальність за її достовірність.

(Стаття 26 в редакції Закону № 198/95-ВР від 02.06.95)

Стаття 38. Права творчих працівників телерадіоорганізацій

Творчий працівник телерадіоорганізації, який виконує її завдання, має право:

а) збирати і отримувати без перешкод інформацію, яка необхідна для підготовки передач;

б) проводити кіно-, відео-, звуко- та інші записи, фотозйомки, за винятком випадків, передбачених чиним законодавством України;

в) за завданням телерадіоорганізації відвідувати органи влади, підприємства, установи і організації та бути прийнятим їх посадовими особами;

г) при пред'явленні посвідчення працівника телерадіоорганізації перебувати в районах стихійного лиха і катастроф, в місцях аварій, масових безпорядків, на мітингах, зборах, демонстраціях та інших масових заходах, на територіях, де оголошено надзвичайний стан;

д) на доступ (зйомку, запис) до документів та матеріалів, за винятком тих, що спеціально охороняються чинним законодавством України;

е) користуватися псевдонімом, застерігати від розголошення таємниці псевдоніму;

є) перед трансляцією знайомитися з остаточно готовою до випуску передачею, яку підготовлено з використанням зібраних ним матеріалів, і робити щодо неї свої зауваження;

ж) зняти з себе відповідальність за матеріали, зміст яких, на його думку, було змінено (перекручено) в процесі редакційної підготовки;

з) відмовитися від виконання доручення телерадіоорганізації, якщо воно суперечить чинному законодавству.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань забезпечення та безперешкодної реалізації права людини на свободу слова

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, № 28, ст.214)

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У Кодексі України про адміністративні правопорушення (80731-10, 80732-10) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122):

1) доповнити статтею 212-3 такого змісту:

Стаття 212-3. Порухення права на інформацію

Неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України "Про інформацію" (2657-12) або "Про звернення громадян" (393/96-ВР), - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Посадові особи, на яких поширюється дія Закону України "Про боротьбу з корупцією" (356/95-ВР), притягаються до відповідальності за такі діяння відповідно до Закону України "Про боротьбу з корупцією";

2) статтю 221, частину першу статті 294 після цифр "212-2" доповнити цифрами "212-3";

3) частину першу статті 255 доповнити пунктом 11 такого змісту:

11) прокурор або уповноважена ним особа з числа працівників прокуратури (стаття 212-3)".

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про державну таємницю»

Цей Закон регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України.

Стаття 8. Інформація, що може бути віднесена до державної таємниці

До державної таємниці у порядку, встановленому цим Законом, відноситься інформація:

1) у сфері оборони:

про зміст стратегічних і оперативних планів та інших документів бойового управління, підготовку та проведення військових операцій, стратегічне та мобілізаційне розгортання військ, а також про інші найважливіші показники, які характеризують організацію, чисельність, дислокацію, бойову і мобілізаційну готовність, бойову та іншу військову підготовку, озброєння та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань;

про напрями розвитку окремих видів озброєння, військової і спеціальної техніки, їх кількість, тактико-технічні характеристики, організацію і технологію виробництва, наукові, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, пов'язані з розробленням нових зразків озброєння, військової і спеціальної техніки або їх модернізацією, а також про інші роботи, що плануються або здійснюються в інтересах оборони країни;

про сили і засоби Цивільної оборони України, можливості населених пунктів, регіонів і окремих об'єктів для захисту, евакуації і розосередження населення, забезпечення його життєдіяльності та виробничої діяльності об'єктів народного господарства у воєнний час або в умовах надзвичайних ситуацій;

про геодезичні, гравіметричні, картографічні та гідрометеорологічні дані і характеристики, які мають значення для оборони країни;

2) у сфері економіки, науки і техніки:

про мобілізаційні плани і мобілізаційні потужності господарства України, запаси та обсяги постачання стратегічних видів сировини і матеріалів, а також зведені відомості про номенклатуру та рівні накопичення, про загальні обсяги поставок, відпуску, закладення, освіження, розміщення і фактичні запаси державного резерву;

про використання транспорту, зв'язку, потужностей інших галузей та об'єктів інфраструктури держави в інтересах забезпечення її безпеки;

про плани, зміст, обсяг, фінансування та виконання державного замовлення для забезпечення потреб оборони та безпеки;

про плани, обсяги та інші найважливіші характеристики добування, виробництва та реалізації окремих стратегічних видів сировини і продукції;

про державні запаси дорогоцінних металів монетарної групи, коштовного каміння, валюти та інших цінностей, операції, пов'язані з виготовленням грошових знаків і цінних паперів, їх зберіганням, охороною і захистом від підроблення, обігом, обміном або вилученням з обігу, а також про інші особливі заходи фінансової діяльності держави;

про наукові, науково-дослідні, дослідно-конструкторські та проектні роботи, на базі яких можуть бути створені прогресивні технології, нові види виробництва, продукції та технологічних процесів, що мають важливе оборонне чи економічне значення або суттєво впливають на зовнішньоекономічну діяльність та національну безпеку України;

3) у сфері зовнішніх відносин:

про директиви, плани, вказівки делегаціям і посадовим особам з питань зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України, спрямовані на забезпечення її національних інтересів і безпеки;

про військове, науково-технічне та інше співробітництво України з іноземними державами, якщо розголошення відомостей про це завдаватиме шкоди національній безпеці України;

про експорт та імпорт озброєння, військової і спеціальної техніки, окремих стратегічних видів сировини і продукції;

4) у сфері державної безпеки та охорони правопорядку:

про особовий склад органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

про засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати оперативно-розшукової діяльності; про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять таку діяльність; про склад і конкретних осіб, що є негласними штатними працівниками органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

про організацію та порядок здійснення охорони адміністративних будинків та інших державних об'єктів, посадових та інших осіб, охорона яких здійснюється відповідно до Закону України "Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб";

про систему урядового та спеціального зв'язку;

про організацію, зміст, стан і плани розвитку криптографічного захисту секретної інформації, зміст і результати наукових досліджень у сфері криптографії;

про системи та засоби криптографічного захисту секретної інформації, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання;

про державні шифри, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання;

про організацію режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, державні програми, плани та інші заходи у сфері охорони державної таємниці;

про організацію, зміст, стан і плани розвитку технічного захисту секретної інформації;

про результати перевірок, здійснюваних згідно з законом прокурором у порядку відповідного нагляду за додержанням законів, та про зміст матеріалів дізнання, досудового слідства та судочинства з питань, зазначених у цій статті сфер;

про інші засоби, форми і методи охорони державної таємниці.

Конкретні відомості можуть бути віднесені до державної таємниці за ступенями секретності "особливої важливості", "цілком таємно" та "таємно" лише за умови, що вони належать до категорій, зазначених у частині першій цієї статті, і їх розголошення завдаватиме шкоди інтересам національної безпеки України.

Забороняється віднесення до державної таємниці будь-яких відомостей, якщо цим будуть звужуватися зміст і обсяг конституційних прав та свобод людини і громадянина, завдаватиметься шкода здоров'ю та безпеці населення.

Не відноситься до державної таємниці інформація:

- про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту;
- про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян;
- про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;
- про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;
- про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;
- інша інформація, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена.

ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про інформацію”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 48, ст.650)

(Вводиться в дію Постановою ВР № 2658-ХІІ (2658-12) від 02.10.92, ВВР, 1992, № 48, ст.651)

(Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду України № 5-зп (v005p710-97) від 30.10.97)

(Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1642-ІІІ (1642-14) від 06.04.2000, ВВР, 2000, № 27, ст.213 № 3047-ІІІ (3047-14) від 07.02.2002, ВВР, 2002, № 29, ст.194 № 676-ІV (676-15) від 03.04.2003)

Стаття 45-1. Заборона цензури та заборона втручання в професійну діяльність журналістів і засобів масової інформації з боку органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб

Цензура як вимога, спрямована до засобу масової інформації, журналіста, головного редактора, організації, що здійснює випуск засобу масової інформації, його засновника (співзасновника), видавця, розповсюджувача, попередньо узгоджувати інформацію, що поширюється (крім випадків, коли така вимога йде від автора цієї інформації чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав на неї), та/або як накладення заборони (крім випадків, коли така заборона накладається судом) чи перешкоджання в будь-якій іншій формі тиражуванню або поширенню інформації з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб заборонена.

Забороняються втручання у формах, не передбачених законодавством України або договором, укладеним між засновником (співзасновниками) і редакцією засобу масової інформації, у професійну діяльність журналістів, контроль за змістом інформації, що поширюється, з боку засновників (співзасновників) засобів масової інформації, органів державної влади або органів місцевого самоврядування, посадових осіб цих органів, зокрема з метою поширення чи непоширення певної інформації, замовчування суспільно значимої інформації, накладення заборони на показ окремих осіб або поширення інформації про них, заборони критикувати органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або їх посадових осіб.

Забороняються створення будь-яких органів державної влади, установ, введення посад, на які покладаються повноваження щодо здійснення контролю за змістом інформації, що поширюється засобами масової інформації.

Умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів та/або переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснювані посадовою особою або групою осіб за попередньою змовою, тягне за собою кримінальну відповідальність відповідно до Кримінального кодексу України (2341-14).

Повноваження органів державної влади з питань діяльності засобів масової інформації визначаються виключно Конституцією (254к/96-ВР) та законами України. (Закон доповнено статтею 45-1 згідно із Законом № 676-IV (676-15) від 03.04.2003)

Стаття 47-1. Звільнення від відповідальності

Ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень.

Оціночними судженнями, за винятком образи чи клепу, висловлювання, які не містять фактичних даних, зокрема критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів, зокрема вживання гіпербол, алегорій, сатири. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

Особа звільняється від відповідальності за розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд встановить, що ця інформація є суспільно значимою.

Додаткові підстави звільнення від відповідальності засобів масової інформації та журналістів визначаються законами "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" (2782-12), "Про телебачення і радіомовлення" (3759-12), "Про інформаційні агентства" (74/95-ВР) та "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів" (540/97-ВР). (Закон доповнено статтею 47-1 згідно із Законом № 676-IV (676-15) від 03.04.2003)

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ДИФАМАЦІЮ

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про інформацію”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 48, ст.650)

Стаття 49. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди

У випадках, коли правопорушенням, вчиненим суб'єктом інформаційної діяльності, завдано матеріальної чи моральної шкоди фізичним або юридичним особам, винні особи відшкодовують її добровільно або на підставі рішення суду.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування як позивачі у справах про захист честі, гідності та ділової репутації вправі вимагати по суду лише спростування недостовірної інформації та не мають права вимагати відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Це не позбавляє посадову особу органу державної влади чи органу місцевого самоврядування права на захист честі, гідності та ділової репутації у суді. (Стаття 49 в редакції Закону № 676-IV (676-15) від 03.04.2003)

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про телебачення і радіомовлення”

Стаття 39. Обов'язки творчих працівників телерадіоорганізацій

Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:

- а) дотримувати програмної концепції телерадіоорганізації, керуватися її статутом;
- б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
- в) не допускати розповсюдження інформації, передбаченої частиною другою статті 2 цього Закону;
- г) не допускати випадків розповсюдження в телерадіопрограмах відомостей, які порушують права і законні інтереси громадян, принижують їх честь і гідність;
- д) виконувати інші вимоги, які випливають з цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

Обов'язки, передбачені частиною першою цієї статті, поширюються і на позаштатних працівників телерадіоорганізації.

У разі висунення творчого телерадіопрацівника кандидатом на виборні посади він має рівні з іншими кандидатами права у використанні телебачення і радіомовлення. Творчий телерадіопрацівник не має права використовувати своє службове становище в інтересах кандидата, довіреною особою якого він є.

Стаття 42. Недопустимість перекручення інформації

Особа, в якій беруть інтерв'ю, або особа, яка надала інформацію для телерадіоорганізації, має право вимагати у письмовій формі перегляду чи прослуховування готового матеріалу перед його трансляцією, а в разі незгоди -

вилучення матеріалу з передачі. Спори у зв'язку з порушенням норм, викладених у частині першій цієї статті, розглядаються судом.

Стаття 43. Право на відповідь, спростування чи власне тлумачення обставин справи

Телерадіоорганізація зобов'язана надавати громадянам чи представникам організацій, інтересам яких заподіяно шкоди розповсюдженою інформацією, можливість відповіді, спростування чи власного тлумачення обставин справи. В разі розповсюдження в телерадіопередачі відомостей, що принижують честь і гідність громадян або не відповідають дійсності, вони повинні бути на прохання зацікавлених осіб в місячний строк спростовані телерадіоорганізацією, яка розповсюдила ці відомості. Зміст і час спростування визначаються за угодою зацікавлених сторін. Спори про реалізацію вказаних прав розглядаються судом.

Стаття 47. Відшкодування моральної шкоди

Моральна (немайнова) шкода, заподіяна громадянину в результаті розповсюдження телерадіоорганізацією даних, що не відповідають дійсності, принижують честь і гідність громадянина або завдають йому іншої немайнової шкоди, компенсується за рішенням суду цією телерадіоорганізацією, а також винними посадовими особами і громадянами. Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди в грошовому виразі визначається судом.

Стаття 48. Звільнення від відповідальності за розповсюдження даних, що не відповідають дійсності

Телерадіоорганізація та телерадіопрацівники не несуть відповідальності за розповсюдження по телебаченню і радіо даних, що не відповідають дійсності, у випадках:

- а) якщо ці дані містились в офіційних повідомленнях;
- б) якщо їх одержано від інформаційних агентств або прес-служб державних органів та органів об'єднань громадян;
- в) якщо вони є дослівним цитуванням виступів народних депутатів, а також офіційних виступів посадових осіб державних органів;
- г) якщо вони містилися в авторських виступах, які передаються в ефір без попереднього запису.

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про внесення змін і доповнень до положень законодавчих актів України, що стосуються захисту честі, гідності та ділової репутації громадян і організацій»

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, № 24, ст.259)

Внести зміни і доповнення до таких законодавчих актів України:

1. У Цивільному кодексі Української РСР (1540-06):

1) частину першу статті 6 після абзацу четвертого доповнити абзацом п'ятим такого змісту:

"компенсації моральної шкоди".

У зв'язку з цим абзаци п'ятий і шостий вважати відповідно абзацами шостим і сьомим;

2) статтю 7 викласти в такій редакції:

Стаття 7. Захист честі, гідності та ділової репутації

Громадянин або організація вправі вимагати по суду спростування відомостей, що не відповідають дійсності або викладені неправдиво, які порочать їх честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди їх інтересам, якщо той, хто поширив такі відомості, не доведе, що вони відповідають дійсності. Якщо відомості, зазначені в частині першій цієї статті, Були поширені через засоби масової інформації (друкованої або аудіовізуальної), вони повинні бути спростовані у тому ж друкованому виданні, аналогічній радіо- чи телепередачі або іншим адекватним способом. Якщо відомості, які не відповідають дійсності і завдають шкоди інтересам, честі, гідності або діловій репутації громадянина чи організації, містить документ, що виходить від організації, такий документ підлягає заміні або відкликається. Порядок спростування в інших випадках встановлюється судом.

Громадянин або організація, відносно яких поширені відомості, що не відповідають дійсності і завдають шкоди їх інтересам, честі, гідності або діловій репутації, вправі поряд із спростуванням таких відомостей вимагати відшкодування майнової і моральної (немайнової) шкоди, завданої їх поширенням. Щодо вимог про спростування цих відомостей та компенсацію моральної шкоди встановлюється строк позовної давності в один рік";

3) доповнити Кодекс статтею 440-1 такого змісту:

Стаття 440-1. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди

Моральна (немайнова) шкода, заподіяна громадянину або організації діяннями іншої особи, яка порушила їх законні права, відшкодовується особою, яка заподіяла шкоду, якщо вона не доведе, що моральна шкода заподіяна не з її вини. Моральна шкода відшкодовується в грошовій або іншій матеріальній формі за рішенням суду незалежно від відшкодування майнової шкоди.

Розмір відшкодування визначається судом з урахуванням суті позовних вимог, характеру діяння особи, яка заподіяла шкоду, фізичних чи моральних страждань потерпілого, а також інших негативних наслідків, але не менше п'яти мінімальних розмірів заробітної плати".

2. У Цивільному процесуальному кодексі України (1501-06):

1) пункт 10 статті 65 після слів "всіх вимог" доповнити словами "за винятком вимог про відшкодування моральної (немайнової) шкоди";

2) частину першу статті 180 доповнити словами "З урахуванням конкретних обставин справи суд може встановити інший порядок дачі пояснень сторонами та надати їм право на додаткові пояснення".

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань забезпечення та безперешкодної реалізації права людини на свободу слова»

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, № 28, ст.214)

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У Кодексі України про адміністративні правопорушення (80731-10, 80732-10) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122):

1) доповнити статтею 212-3 такого змісту:

Стаття 212-3. Порухення права на інформацію

Неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України "Про інформацію" (2657-12) або "Про звернення громадян" (393/96-ВР), - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Посадові особи, на яких поширюється дія Закону України "Про боротьбу з корупцією" (356/95-ВР), притягаються до відповідальності за такі діяння відповідно до Закону України "Про боротьбу з корупцією";

2) статтю 221, частину першу статті 294 після цифр "212-2" доповнити цифрами "212-3";

3) частину першу статті 255 доповнити пунктом 11 такого змісту:

11) прокурор або уповноважена ним особа з числа працівників прокуратури (стаття 212-3)".

3. У статті 17 Закону України **"Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів"** (540/97-ВР) (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 50, ст. 302; 2002 р., № 2, ст. 5, № 29, ст. 200):

1) частину четверту викласти у такій редакції:

У разі розгляду судом спору щодо завданої моральної (немайнової) шкоди між журналістом або засобом масової інформації як відповідачем та політичною партією, виборчим блоком, посадовою особою (посадовими особами) як позивачем суд вправі призначити компенсацію моральної (немайнової) шкоди лише за наявності умислу журналіста чи службових осіб засобу масової інформації. Суд враховує наслідки використання позивачем можливостей позасудового, зокрема досудового, спростування еправдивих відомостей, відстоювання його честі і гідності, ділової репутації та врегулювання спору в цілому. З урахуванням зазначених обставин суд вправі відмовити у відшкодуванні моральної шкоди";

2) доповнити частинами п'ятою та шостою такого змісту:

Умислом журналіста та/або службової особи засобу масової інформації є таке їх/її ставлення до поширення інформації, коли журналіст та/або службова особа засобу масової інформації усвідомлювали недостовірність інформації та передбачали її суспільно небезпечні наслідки.

Журналіст та/або засіб масової інформації звільняються від відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності, якщо суд встановить, що журналіст діяв добросовісно та здійснював її перевірку".

4. Підпункт "ж" пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року № 7-93 (7-93) "Про державне мито" (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 13, ст. 113; 1995 р., № 30, ст. 229; 2000 р., № 29, ст. 229) викласти в такій редакції:

"ж) із позовних заяв про розгляд питань захисту честі та гідності:

із позовних заяв немайнового і неоподатковуваний мінімум характеру доходів громадян;

із позовних заяв про 1 відсоток ціни позову, але відшкодування моральної не менше 1 (немайнової) шкоди з ціною неоподатковуваного мінімуму позову до 100 доходів громадян неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

із позовних заяв про 5 відсотків ціни позову відшкодування моральної (немайнової) шкоди з ціною позову від 100 до 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позовних заяв про 10 відсотків ціни позову;

відшкодування моральної (немайнової) шкоди з ціною позову понад 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

ЗАКОН УКРАЇНИ

„Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за правопорушення в галузі зв'язку”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, № 46, ст.247) (Вводиться в дію Постановою ВР № 387/96-вр від 01.10.96, ВВР, 1996, № 46, ст.248)

(Із змінами, внесеними згідно з Кодексом № 2341-III (2341-14) від 05.04.2001 - набуває чинності 01.09.2001)

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

(Розділ I втратив чинність на підставі Кодексу № 2341-III (2341-14) від 05.04.2001 - набуває чинності 01.09.2001)

II. Із частини першої статті 112 Кримінально-процесуального кодексу України (1001-05, 1002-05) виключити цифри "205-1".

III. Внести до Кодексу України про адміністративні правопорушення (80731-10) такі зміни і доповнення:

1. Статті 144, 145, 146, 147, 148 викласти в такій редакції:

Стаття 148-3. Використання засобів зв'язку з метою, що уперечить інтересам держави, з метою порушення громадського порядку та посягання на честь і гідність громадян

Використання засобів зв'язку з метою, що суперечить інтересам держави, з метою порушення громадського порядку та посягання на честь і гідність громадян - тягне за собою накладення штрафу в розмірі від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

РЕГУЛЮВАННЯ ЗМІСТУ

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про інформацію”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 48, ст.650)

(Вводиться в дію Постановою ВР № 2658-ХІІ (2658-12) від 02.10.92, ВВР, 1992, № 48, ст.651)

(Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду України № 5-зп (v005p710-97) від 30.10.97)

(Із змінами, внесеними згідно із Законами № 1642-ІІІ (1642-14) від 06.04.2000, ВВР, 2000, № 27, ст.213 № 3047-ІІІ (3047-14) від 07.02.2002, ВВР, 2002, № 29, ст.194 № 676-ІV (676-15) від 03.04.2003)

Стаття 45-1. Заборона цензури та заборона втручання в професійну діяльність журналістів і засобів масової інформації з боку органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб

Цензура як вимога, спрямована до засобу масової інформації, журналіста, головного редактора, організації, що здійснює випуск засобу масової інформації, його засновника (співзасновника), видавця, розповсюджувача, попередньо узгоджувати інформацію, що поширюється (крім випадків, коли така вимога йде від автора цієї інформації чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав на неї), та/або як накладення заборони (крім випадків, коли така заборона накладається судом) чи перешкоджання в будь-якій іншій формі тиражуванню або поширенню інформації з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб заборонена.

Забороняються втручання у формах, не передбачених законодавством України або договором, укладеним між засновником (співзасновниками) і редакцією засобу масової інформації, у професійну діяльність журналістів, контроль за змістом інформації, що поширюється, з боку засновників (співзасновників) засобів масової інформації, органів державної влади або органів місцевого самоврядування, посадових осіб цих органів, зокрема з метою поширення чи непоширення певної інформації, замовчування суспільно значимої інформації, накладення заборони на показ окремих осіб або поширення інформації про них, заборони критикувати органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або їх посадових осіб.

Забороняються створення будь-яких органів державної влади, установ, введення посад, на які покладаються повноваження щодо здійснення контролю за змістом інформації, що поширюється засобами масової інформації.

Умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів та/або переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснювані посадовою особою або групою осіб за попередньою змовою, тягне за собою кримінальну відповідальність відповідно до Кримінального кодексу України (2341-14).

Стаття 46. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини.

Не підлягають розголошенню відомості, що становлять державну або іншу передбачену законодавством таємницю.

Не підлягають розголошенню відомості, що стосуються лікарської таємниці, грошових вкладів, прибутків від підприємницької діяльності, усиновлення (удочеріння), листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, крім випадків, передбачених законом.

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, № 49, ст. 299)
(Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 133-XIV (133-14) від 30.09.98, ВВР, 1998, № 45, ст.271
№ 207-IV (207-15) від 24.10.2002, ВВР, 2002, № 48, ст.361)

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, є складовою частиною законодавства України про інформацію.

Стаття 9. Висвітлення діяльності Верховної Ради України

Порядок і форми обов'язкового висвітлення діяльності Верховної Ради України аудіовізуальними засобами масової інформації (виконання державного замовлення) визначаються окремою Постановою Верховної Ради України на кожну поточну сесію Верховної Ради України. (Стаття 9 із змінами, внесеними згідно із Законами № 133-XIV (133-14) від 30.09.98, № 207-IV (207-15) від 24.10.2002)

Стаття 10. Висвітлення діяльності Президента України

Національна телекомпанія України і Національна радіокомпанія України висвітлюють діяльність Президента України як безпосередньо, так і шляхом оприлюднення офіційної інформації, отриманої від Прес-служби Президента України.

Обов'язковому висвітленню в аудіовізуальних засобах масової інформації підлягають: звернення Президента України з посланнями до народу та щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє та зовнішнє

становище України; участь Президента України в офіційних заходах, що проводяться в державі;

ведення переговорів та укладання міжнародних договорів України при здійсненні керівництва зовнішньоекономічною діяльністю держави;

репортажі про офіційні візити в інші країни та прийоми делегацій і посадових осіб з інших держав; участь у пленарних засіданнях Верховної Ради України, в засіданнях Кабінету Міністрів України, в робочих нарадах з представниками органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; видані Президентом України укази і розпорядження; робочі поїздки по країні та інше.

Стаття 11. Висвітлення діяльності Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади

У засобах масової інформації висвітлюються засідання Кабінету Міністрів України, на яких розглядаються питання, що належать до його конституційних повноважень; видані постанови і розпорядження, заяви Кабінету Міністрів України та Прем'єр-міністра України;

наради з широкого кола соціально-економічних та регіональних питань; візити офіційних урядових делегацій України за кордон, їх участь у міжнародних форумах, а також перебування в Україні офіційних іноземних урядових делегацій; проведення загальнодержавних і міжнародних заходів, організація яких покладається на Кабінет Міністрів України.

Інформація про діяльність Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади здійснюється у формі офіційних повідомлень, репортажів, коментарів та інтерв'ю членів Кабінету Міністрів України і керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, прес-конференцій, брифінгів, "круглих столів", щотижневих інформаційних аналітичних передач.

Рішення про повну теле- і радіотрансляцію або розширений теле- і радіозвіт про засідання Кабінету Міністрів України чи проведення інших важливих державних заходів, організація яких покладається на Кабінет Міністрів України, приймає Прем'єр-міністр України не пізніше як за добу до часу теле- і радіотрансляції, за винятком окремих непередбачених надзвичайних ситуацій, коли теле- і радіотрансляція здійснюється негайно.

Діяльність місцевих органів виконавчої влади висвітлюється регіональними телерадіоорганізаціями. Місцеві органи виконавчої влади укладають відповідні угоди на висвітлення їх діяльності з регіональними телерадіоорганізаціями за рахунок місцевих бюджетів.

Стаття 12. Висвітлення діяльності судів загальної юрисдикції України та Конституційного Суду України

Висвітлення діяльності судів загальної юрисдикції України та Конституційного Суду України здійснюється аудіовізуальними засобами масової

інформації на засадах укладених між ними угод та з урахуванням специфіки роботи цих судів.

Стаття 13. Порядок висвітлення діяльності районних і обласних рад, Київської та Севастопольської міських рад

Висвітлення діяльності районних і обласних рад, Київської та Севастопольської міських рад здійснюється на засадах замовлень чи укладених угод з відповідними державними або недержавними телерадіоорганізаціями.

Стаття 14. Офіційні виступи і заяви вищих посадових осіб держави

На вимогу Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України, Голови Конституційного Суду України Національна телекомпанія України і Національна радіокомпанія України зобов'язані надавати їм позачергово прямий ефір для екстрених офіційних виступів.

Фінансування витрат на ці заходи поза квотою часу здійснюється з державного бюджету.

Стаття 15. Обов'язкові теле- і радіопередачі

Державні аудіовізуальні засоби масової інформації загальнодержавного рівня зобов'язані оперативно забезпечувати в межах державного замовлення поширення таких теле- і радіопередач:

- відкриття першого засідання сесії Верховної Ради України нового скликання, а також висвітлення діяльності Верховної Ради України в порядку і формах, визначених окремою постановою Верховної Ради України на кожен поточну сесію Верховної Ради України; (Абзац другий частини першої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 133-ХІV (133-14) від 30.09.98)
- звернень Президента України до народу України та його щорічних і позачергових послань до Верховної Ради України, заяв Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України та Конституційного Суду України;
- церемонії складення присяги народом новообраним Президентом України на урочистому засіданні Верховної Ради України;
- відкриття першого засідання новоствореного Кабінету Міністрів України.

Державні телерадіоорганізації зобов'язані забезпечити розповсюдження цих передач у регіонах, на які вони здійснюють мовлення.

Стаття 16. Висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в інформаційних програмах

Національна телекомпанія України і Національна радіокомпанія України включають до інформаційних програм у день, коли відбувалася відповідна подія, повідомлення про:

- особливо актуальні рішення Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України, Конституційного Суду України;
- звернення і послання Президента України, заяви Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України та Конституційного Суду України;
- міжнародні контакти та переговори в Україні і за кордоном Президента України, Голови Верховної Ради України, делегацій Кабінету Міністрів України, офіційні візити парламентських делегацій, глав іноземних держав та урядів до України;
- прес-конференції, важливі зустрічі з громадянами та виступи Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України та Голови Конституційного Суду України;
- інші суспільно значимі факти діяльності органів державної влади України;
- важливі факти діяльності органів місцевого самоврядування.

Стаття 17. Створення інформаційних відео- і аудіозаписів про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх зберігання в державних архівах

Інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування самостійно або за допомогою Національної телекомпанії України і Національної радіокомпанії України здійснюють відео- та аудіозаписи засідань Верховної Ради України, офіційних заходів за участю Президента України, засідань Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України, Конституційного Суду України. Для таких записів встановлюється безстроковий режим зберігання у державних архівах. Записи заходів закритого типу здійснюються та зберігаються відповідно до вимог законодавства України.

Відео- та аудіозаписи про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що зберігаються в державних архівах, можуть використовуватися громадянами України і журналістами відповідно до Закону України "Про Національний архівний фонд і архівні установи" та Закону України "Про державну таємницю".

Норми цієї статті не обмежують права акредитованих журналістів і технічних працівників здійснювати власний відео- та аудіозапис на засіданнях, нарадах, інших офіційних заходах для власних архівів.

Стаття 18. Інші теле- і радіопередачі про діяльність органів державної влади України та органів місцевого самоврядування

Державні аудіовізуальні засоби масової інформації в процесі формування програмної політики повинні передбачати в інших програмах всебічне і об'єктивне інформування населення про принципи державного устрою, основні напрями внутрішньої і зовнішньої політики України, роботу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, позиції депутатських груп і фракцій у Верховній Раді України, окремих народних депутатів України, про програму діяльності Кабінету Міністрів України, розгляд справ і розв'язання спорів судами.

Стаття 19. Регламент висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Для висвітлення діяльності органів кожної із гілок державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні в обсягах державного замовлення Національній телекомпанії України і Національній радіокомпанії України відводиться три відсотки від річного обсягу часу загальнонаціонального каналу, на якому здійснюється мовлення. У разі проведення спільних заходів цих органів квота часу для їх висвітлення розподіляється порівну.

Стаття 19-1. Розміщення державного замовлення на аудіо- і відеоінформаційну продукцію та контроль за дотриманням порядку, форм і стандартів мовлення

Розміщення державного замовлення на аудіо- і відеоінформаційну продукцію про діяльність Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України забезпечується Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення здійснює контроль за дотриманням порядку, форм і стандартів мовлення. (Закон доповнено статтею 19-1 згідно із Законом № 133-XIV від 30.09.98)

Стаття 20. Висвітлення діяльності органів державної влади друкованими засобами масової інформації

Діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Верховного Суду України, Конституційного Суду України висвітлюється в друкованих засобах масової інформації загальнодержавної та зарубіжної сфери розповсюдження на умовах, визначених у договорах між органами державної влади і редакціями цих друкованих засобів масової інформації.

У друкованих засобах масової інформації регіональної і місцевої (обласні, міські, районні) сфери розповсюдження оприлюднюються відомості про діяльність органів державної влади, що спеціально готує і надсилає їм державне інформаційне агентство (ДІНАУ) за рахунок коштів, виділених у державному бюджеті на зазначені цілі.

Стаття 21. Висвітлення діяльності місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування в друкованих засобах масової інформації

Діяльність місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування висвітлюється в друкованих засобах масової інформації регіональної та місцевої сфери розповсюдження на умовах, визначених у договорах між цими органами і редакціями зазначених друкованих засобів масової інформації.

Стаття 22. Опублікування офіційних документів органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Закони України, постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, постанови Верховного Суду України та Конституційного Суду України, рішення органів місцевого самоврядування, інші нормативно-правові акти публікуються в офіційних виданнях (відомостях, бюлетенях, збірниках, інформаційних листках тощо) та друкованих засобах масової інформації відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Недержавні друковані засоби масової інформації мають право оприлюднювати офіційні документи органів державної влади та органів місцевого самоврядування відповідно до законодавства України і на засадах, передбачених укладеною угодою між цими органами та редакціями друкованих засобів масової інформації.

Стаття 23. Особливості висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, виступів народних депутатів України в друкованих засобах масової інформації

Для висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, виступів народних депутатів України, депутатів сільських, селищних, районних, міських і обласних рад у державних друкованих засобах масової інформації, що фінансуються відповідно за рахунок державного або місцевих бюджетів, відводиться не більше 20 відсотків газетної площі кожного номера.

У недержавних друкованих засобах масової інформації відомості про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, виступи депутатів усіх рівнів можуть друкуватися на договірних засадах відповідно до законодавства України.

Стаття 24. Відповідальність за порушення законодавства України про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Особи, винні в порушенні законодавства України про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації, несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність відповідно до законодавства України.

Стаття 25. Підстави відповідальності за порушення цього Закону

Порушеннями цього Закону вважаються всі допущені в процесі висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування засобами масової інформації відступи від його норм та положень, а також порушення, зазначені в статті 47 Закону України "Про інформацію", статті 34 Закону України "Про інформаційні агентства", статті 41 Закону України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" та статті 46 Закону України "Про телебачення і радіомовлення".

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про телебачення і радіомовлення” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, № 10, ст. 43)

Стаття 2. Основні принципи діяльності телерадіоорганізацій

Телерадіоорганізації України у своїй діяльності реалізують принципи об'єктивності, достовірності інформації, компетентності, гарантування права кожного громадянина на доступ до інформації, вільне висловлювання своїх поглядів та думок, забезпечення ідеологічного та політичного плюралізму, дотримання телерадіопрацівниками професійної етики та загальнолюдських норм моралі.

Телерадіоорганізації не мають права у своїх програмах розголошувати дані, що становлять державну таємницю або іншу таємницю, яка охороняється законодавством, закликати до насильницької зміни або повалення існуючого державного і суспільного ладу, порушення територіальної цілісності України, вести пропаганду війни, насильства і жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, поширювати порнографію або іншу інформацію, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини.

Стаття 6. Заборона втручання у творчу діяльність телерадіоорганізацій

Втручання державних органів, органів місцевого, регіонального самоврядування, їх посадових осіб, об'єднань громадян, окремих громадян у творчу діяльність телерадіоорганізацій, а також цензура, як контроль за ідеологічним змістом передач, забороняються; контролюється лише зміст інформації, яка охороняється законом.

Стаття 12. Державні телерадіомовні організації України

Державні телерадіоорганізації поряд із Суспільним телебаченням і радіомовленням становлять основу національного телебачення і радіомовлення України. Вони утримуються на кошти державного бюджету і забезпечують телерадіотрансляцію на всю територію чи відповідний регіон України і на зарубіжну аудиторію.

(Частина перша статті 12 в редакції Закону № 595/97-ВР від

22.10.97)

У своїй діяльності державні телерадіоорганізації керуються Конституцією України (888-09), законами України та реалізують основні завдання, визначені цим Законом.

Пріоритетне право на загальнонаціональні канали мовлення, технічні засоби яких створено за рахунок державного бюджету чи державних підприємств, має спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань телебачення і радіомовлення в межах, передбачених статтею 7 цього Закону.

Державним телерадіоорганізаціям в частині прав, яких вони набувають на підставі ліцензії, надається пріоритетне право на користування державними теле- і радіомережами.

Щорічні грошові надходження на рахунки державних телерадіоорганізацій від реклами, спонсорів та інших видів діяльності, передбачених чинним законодавством України, використовуються для розвитку телерадіомереж, поліпшення умов праці їх співробітників. (Частина п'ята статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 871-IV (871-15) від 22.05.2003)

Основними завданнями державних телерадіоорганізацій є:

а) оперативне інформування телеглядачів і радіослухачів про суспільно-політичні та інші події в Україні і за кордоном, про надзвичайні події та ситуації, що становлять загрозу життю чи здоров'ю населення, розповсюдження офіційних повідомлень, роз'яснення рішень органів законодавчої, виконавчої та судової влади; (Пункт "а" частини шостої статті 12 в редакції Закону № 1642-III від 06.04.2000)

б) створення та розповсюдження економічних, публіцистичних, культурно-освітніх, медико-гігієнічних, художніх, навчальних, розважальних, спортивних програм, а також програм для дітей та юнацтва; (Пункт "б" частини шостої статті 12 в редакції Закону № 1642-III (1642-14) від 06.04.2000)

в) сприяння зміцненню міжнародних зв'язків України, зростанню її авторитету в світі. (Стаття 12 в редакції Закону № 198/95-ВР від 02.06.95)

Стаття 27. Розповсюдження офіційних повідомлень та іншої обов'язкової інформації

Державні телерадіоорганізації зобов'язані безкоштовно передавати офіційні повідомлення Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та Конституційного Суду України на територію всієї країни, а офіційні повідомлення Верховної Ради Республіки Крим, місцевих Рад народних депутатів, місцевих державних адміністрацій - на підвідомчу їм територію.

Телерадіоорганізації, незалежно від форм власності, не мають права відмовитися від розповсюдження повідомлень про надзвичайні обставини. Право на використання телебачення і радіомовлення з цією метою належить органам і

посадовим особам, які уповноважені приймати рішення в умовах надзвичайних обставин.

Телерадіоорганізації зобов'язані безкоштовно повідомляти рішення суду, що набрали чинності і містять розпорядження про оголошення їх через дану телерадіоорганізацію. (**Частина третя** статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом № 762-IV (762-15) від 15.05.2003)

Стаття 28. Діяльність телерадіоорганізацій, пов'язана з виборчим процесом або процесом референдуму

Діяльність телерадіоорганізацій, пов'язана з передвиборною агітацією чи політичною рекламою під час виборчого процесу або процесу референдуму, провадиться з урахуванням вимог законодавства про вибори та референдуми.

Контроль за дотриманням телерадіоорганізаціями вимог законодавства про вибори та референдуми стосовно передвиборної агітації та політичної реклами здійснюють Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Центральна виборча комісія, окружні (територіальні) виборчі комісії, що проводять відповідні вибори чи референдуми.

Телерадіоорганізації та їхні керівники або уповноважені ними особи не несуть відповідальності за зміст виступів посадових осіб, представників політичних партій (блоків) і громадських організацій, кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів під час передвиборної агітації та під час підготовки і проведення референдумів, крім випадків, коли у виступах зазначених осіб, які транслюються в запису, міститься інформація, поширення якої заборонено законодавством.

У разі трансляції програм, що містять інформацію, поширення якої заборонено законодавством про вибори, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення за поданням Центральної виборчої комісії, окружної (територіальної) виборчої комісії може тимчасово (до закінчення виборчого процесу) зупинити дію ліцензії на право користуватися каналами мовлення. У разі інших порушень законодавства про вибори з боку телерадіоорганізацій тимчасове зупинення дії ліцензії здійснюється виключно за рішенням суду.

Діяльність телерадіоорганізацій може бути тимчасово припинена за рішенням суду у випадках, передбачених законодавством про вибори.

У період між виборами державні телерадіоорганізації для об'єктивного висвітлення процесів та подій, що відбуваються в суспільстві, надають політичним партіям однакові можливості для висловлення своїх поглядів.

(Стаття 28 із змінами, внесеними згідно із Законами № 595/97-ВР від 22.10.97, 196/98-ВР від 05.03.98, в редакції Закону № 744-IV (744-15) від 15.05.2003

Стаття 29. Надання ефірного часу для офіційних виступів і заяв

Трансляція (звіт) сесій Верховної Ради України, Верховної Ради Республіки Крим проводиться державними телерадіоорганізаціями у межах встановленого обсягу мовлення і загального фінансування. Трансляції (звіти) сесій обласної та інших місцевих Рад народних депутатів державними телерадіоорганізаціями здійснюються на основі договору між відповідного рівня Радою і телерадіоорганізацією.

На вимогу Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України та Голови Конституційного Суду України державні телерадіоорганізації надають їм час для екстрених офіційних виступів з важливих питань державного життя.

Державні телерадіоорганізації зобов'язані передбачати в своїх програмах час і форми та забезпечувати можливості для виступів народних депутатів України з питань їх депутатської діяльності.

Участь народних депутатів України у передачах з інших питань здійснюється на загальних засадах.

Виступи народних депутатів місцевих Рад з питань їх депутатської діяльності в телерадіопрограмах, що транслюються на території відповідної Ради, здійснюються за домовленістю з місцевими телерадіоорганізаціями.

Стаття 30. Реклама

Реклама в передачах і програмах повинна чітко відрізнятися і відмежовуватися від інших елементів даної передачі чи програми. Час мовлення, відведений на рекламу, не може перевищувати 15 відсотків на кожну годину мовлення для телерадіоорганізацій будь-якої форми власності. Це положення не поширюється на спеціалізовані рекламні канали мовлення.

Трансляції концертно-видовищних і спортивних програм тривалістю більше 45 хвилин можуть бути перервані для реклами лише один раз за повний 45-хвилинний проміжок часу. Не можуть перериватись кіно- та телефільми. Реклама може бути розміщена перед їх початком або після їх закінчення. Телепередачі тривалістю понад 10 хвилин не можуть суміщатися з рекламною інформацією без погодження з власником авторського права. Забороняється реклама у передачах, розрахованих на дитячу (до 14 років) аудиторію. (Частина третя статті 30 в редакції Закону № 70/97-ВР від 14.02.97)

Ведучі, диктори та інші учасники телерадіопередачі за межами часу, який відведено на рекламу, не мають права спеціально демонструвати товари чи продукцію або характеризувати їх споживчі якості як прямо, так і побічно (за допомогою одягу, зовнішнього оформлення, зображення тощо).

Телерадіопрацівникам забороняється займатися рекламою під виглядом інформації: вказувати реквізити виробника продукції чи послуг, адресу, контактний телефон, рахунок, комерційні ознаки товару чи послуг.

Відповідальність за включення до програми, передачі реклами з низькими художніми чи технічними якостями несе телерадіоорганізація, а за достовірність реклами - рекламодавець.

Рекламна діяльність на каналах Суспільного телерадіомовлення забороняється, за винятком спеціально означених у програмі комерційних презентацій, обсяг трансляції яких не може перевищувати трьох відсотків мовлення на добу. (Статтю 30 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 595/97-ВР від 22.10.97)

Граничні розміри розцінок за рекламу, що розповсюджується по загальнонаціональних та суспільних каналах мовлення, встановлюються Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення за погодженням з Міністерством фінансів України. (Частина статті 30 в редакції Закону № 70/97-ВР від 14.02.97) (Стаття 30 із змінами, внесеними згідно із Законом № 75/95-ВР від 28.02.95, в редакції Закону № 198/95-ВР від 02.06.95)

Стаття 31. Заборона і обмеження реклами

Забороняється переривати з метою розміщення реклами трансляції сесій Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, офіційних державних заходів і церемоній, виступів Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Голови Конституційного Суду України, народних депутатів України, членів Уряду України. (**Частина перша** статті 31 в редакції Закону № 70/97-ВР від 14.02.97)

Не допускаються рекламно-агітаційні передачі політичного змісту в день проведення виборів та референдумів.

Забороняється реклама тютюнових виробів та алкогольних напоїв. Реклама лікувальних сеансів, інших аналогічних заходів з використанням гіпнозу та інших методів психічного або біоенергетичного впливу може здійснюватися з дозволу Міністерства охорони здоров'я України. Реклама лікарських засобів, виробів медичного призначення, методів профілактики, діагностики та лікування здійснюється відповідно до Закону України "Про рекламу" (270/96-ВР). (Частина третя статті 31 в редакції Закону № 70/97-ВР від 14.02.97)

Реклама не повинна містити в тексті і зображенні те, що може завдати духовної, моральної чи психічної шкоди молоді і дітям. Забороняється реклама у передачах, розрахованих на дитячу (до 14 років) аудиторію.

Стаття 37. Обов'язки телерадіоорганізації

Телерадіоорганізація зобов'язана:

- а) розповсюджувати об'єктивну інформацію;
- б) не створювати перешкод у передачі та прийманні програм інших телерадіоорганізацій, функціонуванні ліній зв'язку;
- в) дотримувати вимог державних стандартів і технічних параметрів телерадіомовлення;
- г) попереджати телеглядачів про те, що її програми є платними;
- д) виконувати правила рекламної діяльності і спонсорства, встановлені чинним законодавством; (Пункт "д" частини першої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом № 70/97-ВР від 14.02.97)
- е) з повагою ставитися до національної гідності, національної своєрідності і культури всіх народів;
- є) зберігати у таємниці, на підставі документального підтвердження, відомості про особу, яка передала інформацію або інші матеріали за умови нерозголошення її імені;
- ж) не розповсюджувати матеріали, які порушують презумпцію невинуватості підсудного або упереджують рішення суду;
- з) не розголошувати інформацію про приватне життя громадянина без його згоди, якщо ця інформація не є суспільно необхідною. У разі, якщо суд визнає, що розповсюдження інформації про особисте життя громадянина не становить суспільно необхідної інформації, моральна шкода та матеріальні збитки відшкодовуються в порядку, встановленому чинним законодавством України;
- и) забезпечувати для осіб та організацій, які мають у цьому виробничу потребу, вільний доступ до розкладу мовлення телерадіоорганізацій і безкоштовне його використання; (Частину першу статті 37 доповнено пунктом "и" згідно із Законом № 70/97-ВР від 14.02.97)
- і) дотримуватися встановленої квоти демонстрування національних фільмів та передач чи програм національного виробництва відповідно до законів. (Частину першу статті 37 доповнено пунктом "і" згідно із Законом № 998-XIV (998-14) від 16.07.99)

Телерадіоорганізація не має права:

- - докорінно змінювати характер, обсяг мовлення та програмну концепцію без попереднього оповіщення телеглядачів і радіослухачів у своїх передачах;
- - збільшувати в односторонньому порядку розмір абонентної плати чи інших видів оплати послуг до закінчення строку договору, крім випадків зміни централізовано затверджених тарифів на послуги телебачення та радіомовлення.

У межах зони впевненого прийому телерадіопрограм не дозволяється проведення будь-яких видів робіт, які можуть перешкоджати прийому передач чи погіршувати їх технічну якість.

Винні у цьому юридичні та фізичні особи зобов'язані за свій рахунок відшкодувати всі витрати, пов'язані з поновленням попередньої якості прийому телерадіопрограм.

Стаття 41. Захист прав неповнолітніх телеглядачів і радіослухачів

Передачі (фільми), що можуть завдати шкоди фізичному, психічному, моральному розвитку неповнолітніх, забороняються.

Не допускається без згоди батьків або осіб, що їх замінюють, розповсюджувати інформацію про неповнолітніх, які вчинили злочин, про злочини, вчинені щодо неповнолітніх, а також про самогубство неповнолітніх, якщо така інформація дозволяє ідентифікувати особу неповнолітнього.

Не допускається демонстрування на каналах мовлення фільмів, що мають обмеження глядацької аудиторії, без обов'язкового попередження про ці обмеження у програмах телепередач та перед демонструванням цих фільмів. Ефірний час демонстрування фільмів, що мають обмеження глядацької аудиторії, визначається умовами їх демонстрування відповідно до державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів. (Статтю 41 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 998-XIV (998-14) від 16.07.99)

Стаття 42. Недопустимість перекручення інформації

Особа, в якій беруть інтерв'ю, або особа, яка надала інформацію для телерадіоорганізації, має право вимагати у письмовій формі перегляду чи прослуховування готового матеріалу перед його трансляцією, а в разі незгоди - вилучення матеріалу з передачі.

Спори у зв'язку з порушенням норм, викладених у частині першій цієї статті, розглядаються судом.

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про державну таємницю»

Цей Закон регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України.

ЗАКОН УКРАЇНИ

„Про видавничу справу”

Стаття 28. Обмеження права у видавничій справі

Діяльність у видавничій справі не може бути використана для закликів, спрямованих на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення.

У видавничій справі **забороняється**:

- виготовляти чи розповсюджувати продукцію, яка містить інформацію, віднесена до недобросовісної реклами, рекламу з використанням шаржування державних символів України (Державного Герба, Державного Прапора, Державного Гімну) у будь-якому вигляді;
- оприлюднювати інформацію, дані, відомості, рекламувати товари, послуги, які можуть завдати шкоди громадянам, підприємствам, установам, організаціям або державі;
- виготовляти чи розповсюджувати видавничу продукцію порнографічного характеру і таку, що пропагує культ насильства і жорстокості;
- виготовляти чи розповсюджувати видавничу продукцію, що проповідує релігійні віровчення, які загрожують життю, здоров'ю, моралі громадян, порушують їх права і свободи або закликають до порушення громадського порядку;
- реалізовувати видавничу продукцію без дозволу її власника (співвласників), крім випадків, передбачених законодавством.

Суб'єкти видавничої діяльності не мають права розголошувати дані, що становлять державну або іншу таємницю, яка охороняється законодавством.

Порушення вимог щодо додержання стандартів, норм і правил тягне за собою встановлену законодавством відповідальність.

Розповсюджувач не має права на розповсюдження вітчизняної видавничої продукції, виданої з порушенням законодавства України та ввезеної з-за кордону, яка підпадає під обмеження, визначені цією статтею.

НЕЙТРАЛЬНЕ СТОСОВНО ЗМІСТУ РЕГУЛЮВАННЯ

ЗАКОН УКРАЇНИ

„Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації”

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, № 49, ст. 299)

(Із змінами, внесеними згідно із Законами

№ 133-XIV (133-14) від 30.09.98, ВВР, 1998, № 45, ст.271

№ 207-IV (207-15) від 24.10.2002, ВВР, 2002, № 48, ст.361)

Стаття 5. Порядок фінансування засобів масової інформації по висвітленню діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Порядок фінансування засобів масової інформації по висвітленню діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, засновниками чи співзасновниками яких є ці органи, визначається в договорах між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і редакціями засобів масової інформації, а також у статутах редакцій цих засобів масової інформації.

Недержавні засоби масової інформації висвітлюють діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування на умовах, передбачених в укладеній між цими органами і редакціями засобів масової інформації угоді. Якщо така угода не укладена, то редакція недержавного засобу масової інформації має право самостійно, відповідно до законодавства України, висвітлювати діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, визначаючи у своєму статуті джерела фінансування витрат на це висвітлення.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах коштів, передбачених у державному або місцевих бюджетах на висвітлення їх діяльності, формують замовлення засобам масової інформації на:

- створення спеціальних звітів і репортажів про важливі події, що відбуваються в державі, про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- проведення прямих теле- і радіотрансляцій про їх діяльність;
- організацію систематичних (проблемних, тематичних) теле- і радіопередач та сторінок (рубрик) у друкованих засобах масової інформації;
- створення та поширення інформації, авторських матеріалів про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування роз'яснювального характеру;
- запис і зберігання відео- і аудіоматеріалів про висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Видатки на фінансування засобів масової інформації щодо висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування передбачаються у Державному бюджеті України та в місцевих бюджетах окремо.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування у своїх кошторисах зобов'язані передбачати витрати на висвітлення своєї діяльності засобами масової інформації.

ЗАКОН УКРАЇНИ

„Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про вибори народних депутатів України"

1. Статтю 6 Закону України **"Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні"** (2782-12) (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 1, ст. 1; 1997 р., № 15, ст. 115) доповнити частиною п'ятою такого змісту:

Діяльність друкованих засобів масової інформації, пов'язана з передвиборною агітацією чи політичною рекламою під час виборчого процесу або процесу референдуму, провадиться з урахуванням вимог законодавства про вибори та референдуми.

2. У Законі України "Про телебачення і радіомовлення" (3759-12) (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 10, ст. 43; 1998 р., № 2, ст. 6, № 34, ст. 233) статтю 28 викласти в такій редакції:

Стаття 28. Діяльність телерадіоорганізацій, пов'язана з виборчим процесом або процесом референдуму

Діяльність телерадіоорганізацій, пов'язана з передвиборною агітацією чи політичною рекламою під час виборчого процесу або процесу референдуму, провадиться з урахуванням вимог законодавства про вибори та референдуми.

Контроль за дотриманням телерадіоорганізаціями вимог законодавства про вибори та референдуми стосовно передвиборної агітації та політичної реклами здійснюють Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Центральна виборча комісія, окружні (територіальні) виборчі комісії, що проводять відповідні вибори чи референдуми.

Телерадіоорганізації та їхні керівники або уповноважені ними особи не несуть відповідальності за зміст виступів посадових осіб, представників політичних партій (блоків) і громадських організацій, кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських селищних, міських голів під час передвиборної агітації та під час підготовки і проведення референдумів, крім випадків, коли у виступах зазначених осіб, які транслюються в запису, міститься інформація, поширення якої заборонено законодавством.

У разі трансляції програм, що містять інформацію, поширення якої заборонено законодавством про вибори, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення за поданням Центральної виборчої комісії, окружної (територіальної) виборчої комісії може тимчасово (до закінчення виборчого процесу) зупинити дію ліцензії на право користуватися каналами мовлення. У разі інших порушень законодавства про вибори з боку телерадіоорганізацій тимчасове зупинення дії ліцензії здійснюється виключно за рішенням суду.

Діяльність телерадіоорганізацій може бути тимчасово припинена за рішенням суду у випадках, передбачених законодавством про вибори.

У період між виборами державні телерадіоорганізації для об'єктивного висвітлення процесів та подій, що відбуваються в суспільстві, надають політичним партіям однакові можливості для висловлення своїх поглядів".

ЗАКОН УКРАЇНИ **«Про видавничу справу»**

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, № 32, ст.206)
(Із змінами, внесеними згідно із Законами № 3047-III (3047-14) від 07.02.2002, ВВР, 2002, № 29, ст.194 № 762-IV (762-15) від 15.05.2003)

Цей Закон визначає загальні засади видавничої справи, регулює порядок організації та провадження видавничої діяльності, розповсюдження видавничої продукції, умови взаємовідносин і функціонування суб'єктів видавничої справи.

Відповідно до Конституції України цей Закон покликаний сприяти національно-культурному розвитку українського народу, громадян України всіх національностей, утвердженню їх духовності та моралі, доступу членів суспільства до загальнолюдських цінностей, захисту прав та інтересів авторів, видавців, виготовлювачів, розповсюджувачів і споживачів видавничої продукції.

Стаття 5. Державна політика у видавничій справі

Державна політика у видавничій справі визначається Верховною Радою України і ґрунтується на принципах дотримання свободи у видавничій справі, протидії її монополізації, зміцнення матеріально-технічних, організаційних, правових і наукових засад видавничої справи, гарантії соціального і правового захисту її працівників.

Державна політика у видавничій справі спрямовується на підтримку розвитку національного книговидання, наповнення україномовними виданнями ринку, фондів бібліотек, забезпечення потреб навчальних і наукових закладів, Збройних Сил України та інших військових формувань, правоохоронних органів, підприємств, установ і організацій необхідними виданнями державною мовою.

Державна політика підтримки культур національних меншин у видавничій справі здійснюється через відповідні органи виконавчої влади із залученням національно-культурних товариств. Кабінет Міністрів України забезпечує проведення політики у видавничій справі, спрямовує і координує роботу міністерств та інших органів виконавчої влади у цій сфері.

Державна політика у видавничій справі може конкретизуватися і коригуватися в законах України на основі вивчення ринку видавничої продукції, аналізу потреб, попиту і пропозицій з урахуванням державної статистики друку.

Держава надає пріоритети щодо випуску суспільно необхідних видань з метою забезпечення функціонування органів законодавчої, виконавчої та судової влади, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, соціального захисту населення за державними тематичними програмами і на засадах державного замовлення.

Державна політика у видавничій справі відповідно до поставленої мети здійснюється також шляхом податкового, митного, валютного та інших видів регулювання.

РЕГУЛЮВАННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

ЗАКОН УКРАЇНИ „Про телебачення і радіомовлення”

Стаття 7. Антимонопольні обмеження

Одна телерадіоорганізація, а також її структурні підрозділи з правами юридичної особи не мають права вести мовлення більш як на двох каналах по телебаченню і трьох каналах - по радіо на територію всієї країни, області, міста або іншого регіону, зазначеного в ліцензії, крім кабельних (проводових) мереж та мовлення на зарубіжні країни. Юридична або фізична особа не має права бути засновником (співзасновником) телерадіоорганізацій, які ведуть мовлення більш як на двох каналах мовлення по телебаченню і трьох каналах мовлення - по радіо на територію всієї країни, області, міста або іншого регіону. Телерадіоорганізаціям, що ведуть мовлення по загальнонаціональних каналах, не може надаватись у користування одночасно більше половини каналів мовлення на територію всієї країни, області, міста або іншого регіону. Організації та підприємства зв'язку, які експлуатують мережі мовлення, не можуть бути засновниками або співвласниками телерадіоорганізацій.

(Стаття 7 в редакції Закону № 198/95-ВР від 02.06.95)

Стаття 8. Захист інтересів національного телерадіовиробництва

З метою захисту інтересів національного телерадіовиробництва і спрямування інвестицій на розвиток національної бази телебачення та радіомовлення не менше 50 відсотків від загального обсягу мовлення кожної телерадіоорганізації мають становити передачі (фільми), виготовлені безпосередньо даною телерадіоорганізацією або іншими юридичними особами, які діють в Україні. Не допускається трансляція в ефірних мережах України рекламної продукції, за розповсюдження якої не сплачено телерадіоорганізації, що має ліцензію Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на право користування каналами мовлення. (Статтю 8 доповнено частиною другою згідно із Законом № 196/98-ВР від 05.03.98)

Стаття 13. Право на заснування телерадіоорганізацій

Право на заснування телерадіоорганізацій в Україні належить громадянам України, не обмеженим у цивільній дієздатності, Верховній Раді України, Президенту України, іншим юридичним особам України.

Рішення про заснування Національної телекомпанії України та Національної радіокомпанії України приймаються спільно Верховною Радою України та Президентом України. Фінансування Національної телекомпанії України та Національної радіокомпанії України фіксується окремим рядком у Державному бюджеті України.

Для суспільного мовлення виділяється один із загальнонаціональних теле- та радіоканалів. Рішення про заснування телерадіоорганізацій Суспільного телебачення і радіомовлення приймається Верховною Радою України. Суспільне телебачення і радіомовлення має пріоритет в одержанні ліцензії на право користування загальнонаціональними теле- та радіоканалами. Статус і діяльність системи Суспільного телебачення і радіомовлення визначаються окремим законом. (Частина третя статті 13 в редакції Закону № 595/97-ВР від 22.10.97)

В Україні забороняється створення телерадіоорганізацій іноземними юридичними і фізичними особами та особами без громадянства. Забороняється створення і діяльність телерадіоорганізацій з іноземними інвестиціями, у статутному фонді яких більш як 30 відсотків іноземних інвестицій.

Іноземне інвестування телерадіоорганізацій України здійснюється під контролем та за згодою Національної ради. Мовлення іноземних телерадіоорганізацій з використанням каналів мовлення України здійснюється на основі міждержавних або міжнародних угод.

Державна реєстрація телерадіоорганізацій як суб'єктів інформаційної діяльності здійснюється шляхом їх внесення до Державного реєстру телерадіоорганізацій України, що ведеться Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

(Частина сьома статті 13 в редакції Закону № 196/98-ВР від 05.03.98)

Державна реєстрація телерадіоорганізацій як суб'єктів господарської діяльності здійснюється в порядку, встановленому законодавством України про державну реєстрацію суб'єктів господарської діяльності. (Частина восьма статті 13 в редакції Закону № 196/98-ВР від 05.03.98) (Стаття 13 в редакції Закону № 198/95-ВР від 02.06.95)

Стаття 14. Ліцензування каналів мовлення

Для отримання (продовження) ліцензії на право користування каналами мовлення телерадіоорганізація подає заяву до Національної ради.

У заяві повинні міститися такі дані:

- а) відомості про засновника (для юридичної особи - назва, юридична адреса, банківські реквізити, а для фізичної особи - прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, громадянство, адреса);
- б) назва телерадіоорганізації, її реквізити та інші вихідні дані (логотип, позивні, емблема тощо);
- в) місцезнаходження телерадіоорганізації;
- г) програмна концепція телерадіоорганізації;
- д) мова (мови), якою (якими) вестимуться передачі;
- е) територія, на яку передбачається розповсюдження програм чи передач;
- є) передбачувана аудиторія;
- ж) періодичність, час та обсяги мовлення (в тому числі виробництво власних передач);
- з) вид мовлення (телевізійне, звукове, телетекст тощо);

и) спосіб розповсюдження програм (ефірний, кабельний, ефірно-кабельний, проводований, супутниковий тощо);

і) місцезнаходження, частота та потужність передавача.

До заяви додаються:

а) копії затверджених у встановленому порядку статутних документів;

б) орієнтовний штатний розклад телерадіоорганізації;

в) підтвердження фінансової спроможності (банківська гарантія) здійснення мовлення відповідно до заявленої концепції протягом одного року з моменту виходу в ефір.

Вимагання інших документів для отримання (продовження) ліцензії не допускається.

Заява про видачу (продовження) ліцензії на право користування каналами мовлення телерадіоорганізації розглядається і рішення щодо неї приймається у місячний строк з дня її надходження до Національної ради з обов'язковим повідомленням про це рішення заявника.

Під час проведення конкурсного відбору між заявниками на отримання ліцензії Національна рада враховує:

- інтереси телеглядачів та радіослухачів;
- необхідність захисту загальнонаціональних інтересів, поширення культурних цінностей;
- необхідність більш повного висвітлення позицій різних соціальних груп в теле- і радіопрограмах;
- відповідність умов, зазначених у заяві про видачу ліцензії, конкурсним умовам;
- відповідність технічних можливостей та творчого потенціалу в організації телерадіомовлення заявленим характеристикам, зобов'язанням телерадіоорганізацій щодо ведення соціального мовлення;
- попереднє користування каналом мовлення.

Телерадіоорганізації, які здійснювали ліцензійне мовлення разом з іншими телерадіоорганізаціями на одному каналі мовлення, мають пріоритетне право під час конкурсного відбору на інші канали мовлення, аналогічні по території розповсюдження сигналу.

Під час конкурсного відбору між заявниками на отримання ліцензії Національної ради на загальнонаціональні канали мовлення, технічні засоби розповсюдження і трансляції сигналу яких були створені за рахунок бюджетних коштів або за рахунок коштів державних організацій чи підприємств, пріоритетне право мають телерадіоорганізації неприбуткового мовлення (системи суспільного і державного телерадіомовлення).

Стосовно каналів (частот), які були в попередньому користуванні, конкурсний відбір на отримання ліцензії проводиться лише у випадках, коли:

а) Національна рада відмовила попередньому користувачу (телерадіоорганізації) у продовженні ліцензії;

б) телерадіоорганізація, яка працювала на каналі в попередній період, за 180 днів до закінчення строку дії ліцензії не подала до Національної ради заяву на продовження ліцензії.

Ліцензія на право користування каналом мовлення видається (продовжується) не пізніше ніж в десятиденний строк після прийняття рішення Національною радою за умови сплати грошового збору і є єдиною законною підставою на право користування каналом мовлення.

У ліцензії вказуються дані, які містяться у заяві про її видачу, а також: зобов'язання, визначені чинним законодавством і взяті телерадіоорганізацією під час конкурсного відбору, строк дії ліцензії, дата набрання ліцензією чинності, дата початку мовлення.

На отримання ліцензії не мають права претендувати телерадіоорганізації, не зареєстровані у встановленому порядку, а також телерадіоорганізації, створені політичними партіями, професійними спілками, релігійними організаціями та підприємствами, які вони заснували (або виступили співзасновниками).

(Стаття 14 в редакції Закону № 198/95-ВР від 02.06.95, із змінами, внесеними згідно із Законом № 998-XIV (998-14) від 16.07.99, в редакції Закону № 2680-III (2680-14) від 13.09.2001)

Стаття 15. Залишення заяви про видачу ліцензії без розгляду

Заява про видачу ліцензії на право користування каналом мовлення залишається без розгляду, якщо:

- а) заява подана (підписана) особою, яка не має на це повноважень;
- б) заява подана з порушеннями вимог статті 14 цього Закону;
- в) раніше видано ліцензію телерадіоорганізації з тією ж назвою і на тій же території мовлення;
- г) статут телерадіоорганізації суперечить положенням частини другої статті 2 цього Закону.

Про залишення заяви без розгляду повідомляється заявнику в письмовій формі з викладенням причин у строки, встановлені для ліцензування. Це рішення може бути оскаржено заявником у судовому порядку.

Після усунення причин, що були підставою для винесення рішення про залишення заяви без розгляду, вона повинна розглядатися по суті в порядку і в строки, встановлені статтею 14 цього Закону.

(Стаття 15 в редакції Закону № 2680-III (2680-14) від 13.09.2001)

Стаття 16. Відмова у продовженні ліцензії

Відмова телерадіоорганізації у продовженні ліцензії на право користування каналом мовлення допускається у випадках, якщо:

- а) телерадіоорганізація невчасно (менше ніж за 180 днів до закінчення терміну дії ліцензії) подала заяву на продовження ліцензії;

б) телерадіоорганізація порушувала умови ліцензії та вимоги чинного законодавства.

Відмова у продовженні ліцензії телерадіоорганізації в місячний термін надсилається заявникові в письмовій формі з зазначенням підстав відмови.

Відмову у продовженні ліцензії може бути оскаржено до суду в тримісячний строк.

Телерадіоорганізація, якій відмовлено у продовженні ліцензії, не позбавляється права брати участь у конкурсі на право користування каналами мовлення на загальних підставах.

(Стаття 16 в редакції Закону № 2680-III (2680-14) від 13.09.2001)

Стаття 17. Строк дії ліцензії

Ліцензія на право користування каналом мовлення видається на строк, вказаний заявником, але не менш як на 7 років для цілей ефірного мовлення і 10 років - для цілей кабельного (проводового) мовлення. Після закінчення цього строку ліцензія втрачає чинність.

Для продовження мовлення телерадіоорганізація повинна не менше ніж за 180 днів до закінчення строку дії ліцензії подати до Національної ради заяву на продовження ліцензії.

У разі відмови у продовженні ліцензії телерадіоорганізація має право повторно отримати ліцензію в порядку, встановленому цим Законом.

Право розпочинати мовлення зберігається за телерадіоорганізацією протягом одного року з дня набрання ліцензією чинності. Про початок мовлення телерадіоорганізація в десятиденний строк повідомляє Національну раду. Якщо телерадіоорганізація протягом року з часу набрання ліцензією чинності не розпочала мовлення, ліцензія втрачає чинність. (Стаття 17 в редакції Закону №2680-III (2680-14) від 13.09.2001)

Стаття 18. Сплата за видачу ліцензії

За видачу ліцензії телерадіоорганізація сплачує грошовий збір у розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України. За видачу дубліката ліцензії стягується 10 відсотків суми грошового збору. Реєстраційний збір перераховується до Державного бюджету України. (Частина третя статті 18 в редакції Закону № 1709-III (1709-14) від 11.05.2000)

Стаття 19. Припинення діяльності телерадіоорганізацій

Припинення діяльності телерадіоорганізації проводиться за рішенням засновника (співзасновників) або суду, про що він повідомляє у десятиденний строк Національну раду для внесення відповідних змін до Державного реєстру.

ЗАКОН УКРАЇНИ
„Про видавничу справу”

Стаття 6. Державна підтримка і особливості приватизації у видавничій справі

Приватизація книжкових, газетно-журнальних видавництв, підприємств поліграфії та книгорозповсюдження загальнодержавного значення, що мають на своєму балансі приміщення і/або високі технологічні лінії для випуску високоякісної друкованої продукції та її поширення, може здійснюватися шляхом акціонування в такому порядку:

- 51 відсоток акцій залишається за державою;
- 25 відсотків акцій передається акціонованим поліграфічним та книготорговельним підприємствам;
- 24 відсотки акцій передається юридичним особам - видавцям, які випускають продукцію на даному поліграфічному підприємстві або розповсюджують її через дане підприємство оптового книгорозповсюдження, що перетворені в акціонерні товариства відкритого типу або є такими. Пакети акцій між ними розподіляються пропорційно до обсягів продукції, що друкується і розповсюджується.

Держава надає підтримку видавництвам, видавничим організаціям, поліграфічним та книготорговельним підприємствам, що випускають або розповсюджують не менше 50 відсотків продукції державною мовою та малотиражні (до 5 тисяч примірників) видання мовами нечисленних національних меншин, шляхом надання пільг щодо сплати податків та зборів. Така підтримка надається і при вивезенні видавничої продукції, випущеної в Україні, та при ввезенні видавничої продукції вітчизняних видавців, виданої українською мовою та мовами нечисленних національних меншин, що проживають в Україні. Видавництва користуються послугами організацій поштового, телеграфного і телефонного зв'язку за тарифами, передбаченими для бюджетних організацій та установ.

Видавництвам, що спеціалізуються на випуску продукції рекламного та еротичного характеру, підтримка з боку держави не надається.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про інформацію” <http://www.rada.gov.ua>.
2. Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” <http://www.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про інформаційні агентства» <http://www.rada.gov.ua>.
4. Закон України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” <http://www.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про державну таємницю» <http://www.rada.gov.ua>.
6. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» <http://www.rada.gov.ua>.
7. Закон України “Про телебачення і радіомовлення” <http://www.rada.gov.ua>.
8. Закон України “Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України” <http://www.rada.gov.ua>.
9. Власть и СМИ (обзор правовых норм зарубежных стран): <http://www.duma.gov.ru/infocom/>
10. Барлоу Дж.П. Декларация Независимости Киберпространства <http://www.uis.kiev.ua/win/>
11. Декларация о европейской политике в области новых информационных технологий (Будапешт, 6 - 7 мая 1999 года) // <http://www.telecom-media.com.ua/dosie/other/023.shtml>
12. Декларация о свободе политической дискуссии в СМИ (Принята 12 февраля 2004 г. на 872-м заседании Комитета Министров на уровне постоянных представителей) <http://www.medialaw.ru/publications/>
13. Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних (Страсбург, 8 листопада 2001 року) <http://www.rada.gov.ua>
14. Європейська Директива про приватність в електронних комунікаціях (2002/58/EC) europa.eu.int/information_society/topics/ecom/Highlights/
15. Європейська Конвенція з кіберзлочинності /Будапешт, 23 листопада 2001 року (europa.eu.int/information_society/topics)
16. Изучение европейских подходов к владению средствами массовой информации // <http://www.internews.ru/books/massmedia>
17. Интернет и правовое регулирование // <http://www.internews.ru/ZiP/28/>
18. Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика. Навч. посіб. – К.: В-во «Знання», 2006. – С.256-396
19. Правовые проблемы интернета (<http://www.internews.ru/ZiP/28/melukhin>)
20. Правовий механізм захисту прав людини стосовно обробки інформації персонального характеру: європейська модель регулювання (<http://www.internetrights.org.ua>)

21. Прайс М., Круг П. Благоприятная среда для свободных и независимых средств массовой информации // <http://www.medialaw.ru/publications/books/ee/1.html>
22. Резолюція №1 "Вплив нових комунікаційних технологій на права людини і демократичні цінності" (5-й Європейська конференція міністрів з політики в сфері засобів масової інформації (Салоніки, 11-12 грудня 1997 р.)
23. Рекомендация № R (99) 1 Комитета министров государствам - участникам Совета Европы по стимулированию плюрализма в средствах массовой информации // http://www.internews.ru/books/ce_massmedia.
24. Рекомендация № R (94) 13 Комитета министров Совета Европы государствам-участникам "О мерах обеспечения прозрачности средств массовой информации" (принята Комитетом министров 22 ноября 1994 г. на 521-й сессии заместителей министров) // http://www.internews.ru/books/ce_massmedia
25. Рекомендация № R (99) 5 Комитету Міністрів державам-членам Ради Європи по захисту недоторканності приватного життя в Інтернет. Керівні принципи по захисту особистості щодо збору й обробки персональних даних на інформаційних магістралях (затверджена Комітетом Міністрів 23 лютого 1999 року на 660-м засіданні Постійних представників при Раді Європи) <http://www.rada.gov.ua>
26. Рекомендация № Rec (2002) 2 Комитету Министров государствам-участникам о доступе к официальным документам (принята Комитетом Министров 21 февраля 2002 г. на 784-ом заседании заместителей министров) <http://www.medialaw.ru/publications/>
27. Сборник национальных докладов по вопросам концентрации в средствах массовой информации // Комитет экспертов Совета Европы по концентрации и плюрализме в средствах массовой информации (Страсбург, 7 мая 1998 г. № ММ-СМ(98)6) // http://www.medialaw.ru/laws/other_laws/europea №
28. Современное право средств массовой информации США // <http://www.internews.ru/books/moder №/1.html>
29. «EDRI-gram Українською» - що-двотижневий бюлетень про «цифрові» громадянські права у Європі. <http://www.internetrights.org.ua>)
30. European Parliament. Resolution of 24 April 1997 on the Commission communication on illegal and harmful content on the Internet. <http://www.echo.lu/legal/en/interet/resol.html>).